

Határozatok Tára

MICHAL BOBEK
FŐTANÁCSNOK INDÍTVÁNYA
Az ismertetés napja: 2019. szeptember 24.¹

C-515/17. P. és C-561/17. P. sz. egyesített ügyek

**Uniwersytet Wrocławski
kontra
Kutatói Végrehajtó Ügynökség (REA) (C-515/17 P)
és
Lengyel Köztársaság
kontra
Uniwersytet Wrocławski,
Kutatói Végrehajtó Ügynökség (REA) (C-561/17 P)**

„Fellebbezés – Az Európai Unió Bírósága alapokmányának 19. cikke – Nem privilegizált felperesek képviselése közvetlen keresetek esetében – Az ügyvéd fogalma – Az uniós jog önálló fogalma – A jogi képvisellel kapcsolatos hiányosság orvoslásának lehetősége”

Tartalomjegyzék

I. Bevezetés	2
II. Jogi háttér	3
III. A megtámadott végzés	4
IV. A Bíróság előtti eljárás	5
V. Értékelés	6
A. Eredet és a jelenlegi problémák	7
1. Az alapokmány 19. cikkének harmadik bekezdésével kapcsolatos ítélkezési gyakorlat alakulása	7
a) A versenyjogi kezdetek	8
b) A függetlenség követelményének „átemelése” az alapokmány 19. cikkének harmadik bekezdésébe	9

¹ Eredeti nyelv: angol.

2. Az „átemelés” problematikus vonatkozásai és eljárásjogi következményei	11
a) Az összefüggés	11
b) A teszt nem egyértelmű jellege	12
c) A meg nem felelés következményei	13
B. A lehetőségek és a változók	15
1. A lehetőségek	15
a) Az alapokmány 19. cikkének negyedik bekezdése	16
b) Az alapokmány 19. cikkének harmadik bekezdése	17
2. A jogi képviselő célja	19
C. Az átdolgozott teszt	21
1. Az anyagi jogi dimenzió	21
a) A nemzeti bíróságok előtti eljárási jogosultság	21
b) Az ügyvédi minőség – a felpereshez képest független harmadik személy	21
1) Harmadik személy	21
2) Független személy	24
2. Alaki dimenzió	25
D. A jelen ügy	28
VI. A költségekről	28
VII. Véggözetkeztetések	29

I. Bevezetés

1. Ki jogosult képviselni egy nem privilegizált felperest az Európai Unió Bírósága előtt egy közvetlen kereset esetében? Ki minősül az Európai Unió Bírósága alapokmányának 19. cikke szerinti, „valamely tagállam bírósága előtt [...] eljárni jogosult [ügyvédnek]”?

2. Az ügyvéd formális képesítése, a megfelelő igazolások és az adott felperes nevében történő eljárásra való jogosultság ellenőrzésének folyamata hagyományosan ritkán került (az ítélezési gyakorlat) reflektorfényébe. Az ellenőrzési folyamat csendben és eseménytelenül zajlott le a hivatalok rutinfeladataként, és a témában csak az uniós bírósági eljárás valódi műértői és rajongói folytattak vitákat. Ez így is maradhatott volna, ha a rendes körülmények között formalitást jelentő ellenőrzési folyamat nem alakult volna át fokozatosan valami meglehetősen másba.

3. Az Uniwersytet Wrocławski (wrocławai egyetem, Lengyelország) keresetet nyújtott be a Törvényszékhez a Kutatási Végrehajtó Ügynökség (a továbbiakban: REA) által hozott, az egyetemet bizonyos, számára korábban megítélt támogatások visszafizetésére kötelező határozat ellen.

4. A Törvényszék elfogadhatatlannak nyilvánította a keresetet a megfelelő jogi képviselő hiánya miatt.² A Törvényszék szerint a wrocławai egyetem jogi képviselője nem felelt meg a függetlenség követelményének, amely az Európai Unió Bírósága alapokmánya (a továbbiakban: alapokmány) 19. cikkének harmadik bekezdése értelmében vett „ügyvéd” fogalmához kapcsolódik. Jóllehet a képviselő a lengyel jog alapján ügyvédi minőséggel rendelkezik, és egy ügyvédi irodában ügyvédi tevékenységet folytat, külső oktatóként órákat is tartott a wrocławai egyetemen, és polgári jogi szerződést kötött az egyetemmel e célból. A Törvényszék véleménye szerint e szerződés fennállása miatt nem teljesült a független jogi képviselő követelménye.

5. Az említett végzés ellen benyújtott jelen fellebbezés keretében arra kérem a Bíróságot, hogy végezze el e területen a Törvényszék ítélkezési gyakorlatának kettős újraértékelését. Egyrészt *anyagilag* jogi szempontból az alapokmány 19. cikke harmadik bekezdésének értelmezését újból észszerű és kiszámítható keretek közé kell helyezni. Másrészt, és talán még ennél is fontosabban, a keresetlevél *eljárás* hiányosságának kell tekinteni a jogi képviselővel kapcsolatos esetleges hiányosságot, amelyet megfelelően jelezni kell az érintett felperes részére, lehetőséget adva neki annak orvoslására.

II. Jogi háttér

6. Az Európai Unió Bírósága alapokmányának (a továbbiakban: alapokmány) III. címében foglalt 19. cikke a következőképpen rendelkezik:

„A tagállamokat és az uniós intézményeket a Bíróság előtt esetenként kinevezett meghatalmazott képviseli; a meghatalmazottat tanácsadó vagy ügyvéd segítheti.

Az Európai Gazdasági Térségről szóló megállapodásban részes azon államok, amelyek nem tagállamok, valamint a megállapodásban említett EFTA Felügyeleti Hatóság ugyanilyen módon képviseltetik magukat.

A többi felet ügyvédnek kell képviselnie.

A felet a Bíróság előtt csak olyan ügyvéd képviselheti vagy segítheti, aki valamely tagállam bírósága előtt vagy az Európai Gazdasági Térségről szóló megállapodás más részes államának bírósága előtt eljárni jogosult.

E meghatalmazottak, tanácsadók és ügyvédek a Bíróság előtti eljárás folyamán az eljárási szabályzatban megállapított feltételeknek megfelelően rendelkeznek azokkal a jogokkal és biztosítékokkal, amelyek feladataik független ellátásához szükségesek.

A Bíróság az eljárási szabályzatban megállapított feltételek szerint az előtte megjelenő tanácsadókkal és ügyvédekkel szemben a rendszerint a bíróságoknak biztosított jogokkal rendelkezik.”

7. Az alapokmány 53. cikke értelmében „[a] Törvényszék előtti eljárásra [az] alapokmány III. címe az irányadó”. Ez a cím tartalmazza az alapokmány 19. cikkét is.

2 2017. június 13-i Uniwersytet Wrocławski kontra REA végzés (T-137/16, nem tették közzé, EU:T:2017:407).

8. A Törvényszék eljárási szabályzatának 51. cikke a közvetlen keresetek esetében „[k]ötelező képviselet[re]” vonatkozik, és a következőképpen szól:

„(1) A feletet az alapokmány 19. cikkében meghatározott feltételek mellett meghatalmazottnak vagy ügyvédnek kell képviselnie.

(2) A felet képviselő vagy segítő ügyvéd köteles igazolást benyújtani a Hivatalhoz arról, hogy jogosult eljárni valamely tagállam bírósága, illetve az EGT-megállapodás valamely más részes államának bírósága előtt.

(3) Ha az ügyvéd által képviselt fél a magánjog hatálya alá tartozó jogi személy, az ügyvéd köteles az e jogi személy által kiállított meghatalmazást benyújtani a Hivatalhoz.

(4) A (2) és a (3) bekezdés szerinti dokumentumok benyújtásának elmulasztása esetén a hivatalvezető az érintett fél számára ezek benyújtására észszerű határidőt állapít meg. Ha az érintett fél az előírt határidőn belül elmulasztja e dokumentumok benyújtását, a Törvényszék határoz arról, hogy ezen alakiságok be nem tartása miatt a keresetlevél vagy a beadvány alaki okból elfogadhatatlan-e.”

III. A megtámadott végzés

9. 2016. március 25-én a wrocławai egyetem keresetet indított a Törvényszék előtt, azt kérve, hogy a Törvényszék egyrészt semmisítse meg a REA azon határozatát, amellyel felmondott egy támogatási megállapodást, és arra kötelezte a wrocławai egyetemet, hogy fizessen vissza 36 508,37 eurót, 58 031,38 eurót és 6286,68 eurót, valamint fizessen 5803,14 euró kártérítést, illetve másrészt kötelezze a REA-t, hogy kamatokkal együtt fizesse vissza ezen összegeket.

10. Ellenkérelmében a REA elfogadhatatlansági kifogást emelt öt jogalapra hivatkozva. Az első jogalap arra vonatkozott, hogy a wrocławai egyetem jogi képviselője nem felelt meg az alapokmány és a Törvényszék eljárási szabályzata által megkövetelt függetlenség feltételének. A REA szerint ennek az volt az oka, hogy a wrocławai egyetem képviselője az egyetem egyik kutatóközpontjának alkalmazottja volt.

11. A megtámadott végzésben³ a Törvényszék előjáróban emlékeztetett arra, hogy a nem privilegizált felperesek uniós bíróságok előtti képviselőinek két feltételnek kell megfelelniük. Az első feltétel szerint a képviselőnek „ügyvédnek” kell lennie. A második feltétel szerint ezen ügyvédnek olyan ügyvédnek kell lennie, „aki valamely tagállam bírósága előtt [...] eljárni jogosult”. Míg a második feltétel a nemzeti jogra hivatkozik, addig az első nem, és azt lehetőség szerint önálló módon, a nemzeti jogra való hivatkozás nélkül kell értelmezni.⁴

12. A Törvényszék kifejtette továbbá, hogy az ügyvéd szerepéről az Európai Unió jogrendjében alkotott elképzelés, amely a tagállamok közös jogi hagyományait tükrözi, és amelyen az alapokmány 19. cikke is alapul, az, hogy az ügyvéd közreműködik az igazságszolgáltatásban, és köteles teljesen függetlenül és az adott ügy érdekeit mindenekfelett szem előtt tartva azt a jogi segítséget megadni, amelyre az ügyfélnek szüksége van.⁵ Az ügyvédi függetlenség fogalmát nemcsak pozitív módon (a szakmai etikai szabályokra való hivatkozással határozták meg), hanem negatív módon is (a munkaviszony hiányával).⁶

3 2017. június 13-i Uniwerytet Wrocławski kontra REA végzés (T-137/16, nem tették közzé, EU:T:2017:407).

4 A megtámadott végzés 16. és 17. pontja.

5 A megtámadott végzés 18. pontja.

6 A megtámadott végzés 19. pontja.

13. A Prezes Urzędu Komunikacji Elektronicznej ügyre⁷ hivatkozva a Törvényszék megállapította, hogy még ha azt jelenti is a wrocławai egyetem és az egyetem jogi képviselője közötti alárendeltség hiánya, hogy – formálisan – nem áll fenn munkaviszony, fennáll a veszélye annak, hogy a jogi képviselő szakmai véleményét, legalábbis részben, befolyásolhatja szakmai környezete.⁸

14. Ezen érvek fényében a Törvényszék a keresetet nyilvánvalóan elfogadhatatlannak nyilvánította az alapokmány 19. cikkének harmadik és negyedik bekezdése, valamint a Törvényszék eljárási szabályzata 51. cikkének (1) bekezdése alapján.⁹

IV. A Bíróság előtti eljárás

15. A wrocławai egyetem (C-515/17. P. sz. ügy) és a Lengyel Köztársaság (C-561/17. P. sz. ügy) fellebbezést nyújtott be a Törvényszék végzése ellen.

16. 2017. november 24-i határozatával a Bíróság elnöke egyesítette a két fellebbezést.

17. A wrocławai egyetem két jogalapra alapozza fellebbezését. A wrocławai egyetem egyrészt az alapokmány 19. cikkének megsértésére, másrészt a Törvényszék eljárási szabályzata 119. cikkének megsértésére hivatkozik. Ami az első jogalapot illeti, a wrocławai egyetem nem ért egyet az alapokmány 19. cikkének olyan értelmezésével, amely szerint a wrocławai egyetem és az egyetem jogi képviselője között fennálló szerződés miatt nem teljesülhet a függetlenség követelménye. Még ha a függetlenség fogalmát – főszabály szerint – önállóan kell is értelmezni, a jelen ügyben szükséges a nemzeti jogra hivatkozni. A szóban forgó szerződés nem munkaszerződés, és a lengyel jog szerint nem tekinthető munkaszerződéssel egyenértékűnek. A jelen ügyben szóban forgóhoz hasonló polgári jogi szerződést a felek közötti egyenlőség és az alárendeltség hiánya jellemzi. Ami a második jogalapot illeti, a wrocławai egyetem kifogásolja a megtámadott végzés egyes kijelentéseinek absztrakt jellegét és az ügy tényleges körülményeire való hivatkozás hiányát. A wrocławai egyetem azt kéri, hogy a Bíróság helyezze hatályon kívül a megtámadott végzést, állapítsa meg, hogy a keresetet szabályszerűen terjesztették a Törvényszék elé, és a REA-t kötelezze az eljárás költségeinek viselésére.

18. A Lengyel Köztársaság által benyújtott fellebbezés három jogalapot tartalmaz. E tagállam úgy véli, hogy egyrészt a megtámadott végzés sérti az alapokmány 19. cikkének harmadik és negyedik bekezdését, másrészt sérti a jogbiztonság elvét, harmadrészt pedig sérti az indokolási kötelezettséget. A Lengyel Köztársaság konkrétan azt állítja, hogy alapvetően téves az az ítélkezési gyakorlat, amely szerint a munkaviszony fennállása azt jelenti, hogy az ügyvéd nem felelhet meg a függetlenség követelményének. A megtámadott végzés ezenfelül átlépi az említett ítélkezési gyakorlat által kijelölt határokat azáltal, hogy ezen ítélkezési gyakorlatot a szóban forgó szerződésre alkalmazza. A Lengyel Köztársaság azt kéri, hogy a Bíróság helyezze hatályon kívül a megtámadott végzést, és az ügyet utalja vissza a Törvényszéknek. A Lengyel Köztársaság emellett azt kéri, hogy a Bíróság állapítsa meg, hogy a C-561/17. P. sz. ügyben a felek maguk viselik saját költségeiket.

19. Az alapokmány 40. cikkének első bekezdése alapján a Cseh Köztársaság beavatkozott a fellebbezők megtámadott végzés hatályon kívül helyezésére irányuló kérelmeinek támogatása érdekében.

20. 2018. július 5-i végzésében a Bíróság elnöke megengedte a Krajowa Izba Radców Prawnych (nemzeti jogtanácsosi kamara, Lengyelország) számára, hogy a Lengyel Köztársaság megtámadott végzés hatályon kívül helyezésére irányuló kérelmének támogatása végett beavatkozzon.

⁷ 2011. május 23-i Prezes Urzędu Komunikacji Elektronicznej kontra Bizottság végzés (T-226/10, EU:T:2011:234); 2012. szeptember 6-i Prezes Urzędu Komunikacji Elektronicznej kontra Bizottság ítélet (C-422/11 P és C-423/11 P, EU:C:2012:553).

⁸ A megtámadott végzés 20. pontja.

⁹ A megtámadott végzés 21. és 22. pontja.

21. Válaszbeadványában a REA vitatja mindkét fellebbezést. Kifogásolja a fellebbezők egyes állításainak ténybeli, ismétlődő, pontatlan vagy új jellegét. A REA emlékeztet az ügyvéd uniós jogi fogalmának önálló jellegére. A jogi képviselő, aki a wrocławai egyetemet a megtámadott végzéshez vezető eljárásban képviselte, ha gazdaságilag nem is, foglalkoztatási jogviszonya szempontjából az egyetemtól függ.

22. Válaszában a wrocławai egyetem kifogásolja érveinek ténybeliként való jellemzését, és hangsúlyozza, hogy érvei az alapokmány 19. cikkére összpontosítanak. A wrocławai egyetem megismétli azon érvét, hogy a Törvényszék túlságosan széleskörűen alkalmazta a jelen ügyben a korábbi ítélkezési gyakorlatot. A függetlenség követelményének a munkaviszony hiányához kötése sérti az alapokmány 19. cikkét. Jogi képviselőjének függetlensége két módon is biztosított volt: az alkalmazandó etikai szabályok és egyetemi oktatói minősége révén.

23. Válaszában a Lengyel Köztársaság vitatja a REA azon állításait, hogy érvei ténybeli jellegűek. A Lengyel Köztársaság emellett arra hivatkozik, hogy az alapokmány 19. cikkének értelmezése során nem hagyhatók figyelmen kívül a tagállamok közös hagyományai, amelyek nem zárják ki, hogy egy munkaviszonyban álló ügyvéd független legyen. Az ügyvéd fogalma nem értelmezhető kizárólag a nemzeti jogra való hivatkozással, hanem a vonatkozó nemzeti jogszabályokat és a függetlenség azok által biztosított garanciáit is figyelembe kell venni, mert az uniós jog nem tartalmaz ezzel kapcsolatos szabályokat. A megtámadott végzésben a Törvényszék nem állította, hogy az érintett jogi képviselő ne minősült volna harmadik személynek a felpereshez képest. A Törvényszék csak azt állapította meg, hogy a jogi képviselő nem felelt meg a függetlenség követelményének. Ami a REA arra vonatkozó érvét illeti, hogy a jogi képviselő előnyre tett szert egyetemi oktatói „minősége” révén, ezen állítás teljesen elvont, és nem függ össze az ügy ténybeli vagy jogi elemeivel.

24. A két válaszra adott viszonzásában a REA fenntartja, hogy a wrocławai egyetem által benyújtott fellebbezésben előadott egyes tények, – például a jogi képviselő korábbi pályafutására vonatkozó részletes információk, az a tény, hogy a jogi képviselő korábban sosem adott jogi tanácsot a szóban forgó támogatással kapcsolatban, valamint az a tény, hogy a wrocławai egyetem jogi képviselőjének ellátására egy olyan ügyvédi irodával kötött szerződés alapján került sor, amelynek a jogi képviselő az egyik tagja – újak. A REA szerint a wrocławai egyetem tévesen állítja, hogy az alapokmány 19. cikkét a nemzeti szabályok alapján kell értelmezni. A Lengyel Köztársaság válaszáat illetően a REA fenntartja, hogy az állítások némelyike ténybeli jellegű, és hogy a megtámadott végzésben a Törvényszék helytállóan indokolta határozatát. Az alapokmány 19. cikkét illetően a Lengyel Köztársaság nem fejt ki, hogy a vonatkozó nemzeti jogszabályok figyelembevétele ezen összefüggésben miben különbözik a nemzeti jogon alapuló értelmezéstől.

25. A REA a két beavatkozásra reagálva azt is kifejti, hogy a beavatkozók érvei elfogadhatatlanok, hatástalanok vagy megalapozatlanok.

26. A wrocławai egyetem, a REA, a Lengyel Köztársaság, a nemzeti jogtanácsosi kamara és a Cseh Köztársaság szóbeli észrevételeket terjesztett elő a 2019. június 11-én tartott tárgyaláson.

V. Értékelés

27. A C-515/17. P. sz. ügy első jogalapja és a C-561/17. P. sz. ügy első jogalapja – lényegében – az alapokmány 19. cikke harmadik bekezdésének téves értelmezésére vonatkozik.

28. A jelen indítványban ismertetett indokok miatt egyetértek azzal, hogy e jogalapok megalapozottak. A megtámadott végzést ezért hatályon kívül kell helyezni.

29. A két fellebbezés első jogalapjával kapcsolatos következtetésemre tekintettel szükségtelennek vélem a fellebbezők által hivatkozott, az indokolási kötelezettség és (a Lengyel Köztársaságot illetően) a jogbiztonság elvének megsértésére vonatkozó többi jogalap megvizsgálását. Véleményem szerint e jogalapok lényegében a két fellebbezés első jogalapja által azonosítottal azonos problémára vonatkoznak. Azok egyszerűen csak e probléma konkrét elemeire vagy következményeire összpontosítanak. Ha ugyanis nehezen kiszámítható az ügyvéd függetlenségének értékelésére szolgáló teszt, akkor az értékelés egy konkrét ügyben szükségszerűen jogbiztonsági kérdéseket vet fel. Hasonlóképpen, ha a teszt bonyolult, akkor e teszt konkrét ügybeli alkalmazása valószínűleg nem tesz eleget az olyan indokolás kötelezettségének, amely lehetővé teszi a nem privilegizált felperes számára annak megértését, hogy ügyvédje miért nem minősül függetlennek, és miért nem járhat el ezért az uniós bíróságok előtt. Ilyen körülmények között a függetlenségi teszt megfogalmazásában és alkalmazásában tetten érhető állítólagos bizonytalansággal az első jogalap keretében foglalkozik részletesebben a jelen indítvány.

30. A két fellebbezés első jogalapjának vizsgálatára az alábbiak szerint kerül sor: először az alapokmány 19. cikke harmadik bekezdése jelenlegi értelmezésének eredetét vizsgálom meg, majd azonosítom az ezen értelmezés által felvetett problémákat (A. pont). Ezt követően számba veszem, hogy milyen lehetőségek kínálóznak az alapokmány 19. cikke harmadik és negyedik bekezdése értelmezésének kiigazítására, az értelmezés elősegítése érdekében felidézve egyidejűleg a jogi képviselő mögött meghúzódó logikát (B. pont). Ezután egy átdolgozott tesztre teszek javaslatot az alapokmány 19. cikkének harmadik és negyedik bekezdése keretében, kiigazítva többek között mind a teszt tartalmát, mind pedig az alakiságok be nem tartásának eljárásjogi következményeit (C. pont). Végül az alapokmány 19. cikke harmadik és negyedik bekezdésének ezen értelmezését a jelen ügyre alkalmazva azt a következtetést kell levonni, hogy a Törvényszék valóban tévesen értelmezte az említett rendelkezéseket (D. pont).

A. Eredet és a jelenlegi problémák

31. Az alapokmány 19. cikkének harmadik bekezdésével kapcsolatos ítélkezési gyakorlatban használt ügyvéd fogalmát nem kifejezetten e rendelkezés értelmezése céljából alkották meg. E fogalom sokkal inkább annak eredménye, hogy az ítélkezési gyakorlatot „átemelték” az uniós jog egy másik területéről és egy eltérő összefüggésből (1. pont). Ezen „átemelés” – az alkalmazandó feltételekkel kapcsolatos egyértelműség hiányával és az alakiságok be nem tartásának meglehetősen súlyos következményeivel párosulva – aztán fokozatosan problémákat kezdett okozni (2. pont).

1. Az alapokmány 19. cikkének harmadik bekezdésével kapcsolatos ítélkezési gyakorlat alakulása

32. Az alapokmány 19. cikke értelmében a nem privilegizált felperéseket „ügyvédnek” kell képviselnie az Európai Unió bíróságai előtt (harmadik bekezdés), és „[a] felet a Bíróság előtt csak olyan ügyvéd képviselheti vagy segítheti, aki valamely tagállam bírósága előtt [...] eljárni jogosult” (negyedik bekezdés).

33. A *negyedik* bekezdés jelentése nem vetett fel különösebb problémákat. Ahogyan azt várni lehetett, a jogi képviselők nem feleltek meg e rendelkezésnek, ha nem voltak tagjai egy nemzeti ügyvédi kamarának, és ezért nem voltak jogosultak eljárni valamely tagállamban.¹⁰

¹⁰ Lásd például: a Bíróság 2008. február 20-i Comunidad Autónoma de Valencia – Generalidad Valenciana kontra Bizottság végzése (C-363/06 P, nem tették közzé, EU:C:2008:99); az Elsőfokú Bíróság 2004. szeptember 9-i Alto de Casablanca kontra OHIM – Bodegas Chivite („VERAMONTE”) végzése (T-14/04, EU:T:2004:258, 11. pont); 2006. július 5-i Comunidad Autónoma de Valencia – Generalidad Valenciana kontra Bizottság végzése (T-357/05, EU:T:2006:188); a Bíróság 2008. február 20-i Comunidad Autónoma de Valencia – Generalidad Valenciana kontra Bizottság végzése (C-363/06 P, nem tették közzé, EU:C:2008:99). Lásd még: a Törvényszék 2013. december 9-i Brown Brothers Harriman kontra OHIM („TRUST IN PARTNERSHIP”) végzése (T-389/13, nem tették közzé, EU:T:2013:691, 14. pont); 2016. november 14-i Neonart svetlobni in reklamni napisi Krevh kontra EUIPO („neonart”) végzése (T-221/16, nem tették közzé, EU:T:2016:673, 8. pont).

34. Az ítélkezési gyakorlat összetetté válik azonban az alapokmány 19. cikke *harmadik* bekezdésének értelmezése esetében.

35. Az említett rendelkezésben szereplő „ügyvéd” fogalmát az uniós jog önálló fogalmának tekintették, amelynek fő meghatározó jellemzője az ítélkezési gyakorlat szerint a „függetlenség”. A „függetlenség” követelménye tehát olyan feltételként jött létre, amelyet, jóllehet adott esetben megfelel az ügyvédi szakma hagyományos jellemzésének,¹¹ az uniós bíróságok eljárási szabályai nem írnak elő, és még kevésbé magyaráznak meg.

36. A függetlenség fogalmának tartalmát mindazonáltal először azért állapította meg a Bíróság, hogy meghatározza a versenyjogi vizsgálatokban a szakmai titok védelme alá tartozó dokumentumokat (a) pont). Azt csak később „emelték át” annak érdekében, hogy az alapokmány 19. cikke *harmadik* bekezdésének alkalmazásában alátámasszák az „ügyvéd” fogalmának egy konkrét értelmezését. Ezen értelmezést aztán a tényállások meglehetősen tág körére alkalmazták. E folyamat során elveszett a kapcsolat a függetlenség fogalma mögött meghúzódó eredeti logikával és céllal (a b) pont).

a) A versenyjogi kezdetek

37. Az AM & S Europe ítéletben¹² a Bíróság semmisnek nyilvánította az Európai Bizottság egyik határozatának vonatkozó rendelkezését annyiban, amennyiben az arra kötelezte a felperest, hogy ügyvédi titoktartási kötelezettség alá tartozó dokumentumokat nyújtson be. A Bizottságot a 17. rendelet¹³ alapján megillető vizsgálati jogkörök terjedelmének értelmezése keretében a Bíróság lényegében azt állapította meg, hogy e rendeletet úgy kell értelmezni, hogy az védi az ügyvéd és ügyfele közötti levelezés bizalmas jellegét, „feltéve, hogy egyrészt az ügyfél védelemhez való joga keretében, illetve ilyen célból történő levélváltásról van szó, másrészt a levélváltásban független ügyvéd, azaz olyan ügyvéd vesz részt, aki nem áll munkaviszonyban az ügyféllel”.¹⁴

38. E feltételek közül a második, és az ebből eredő különbségtétel a belső (munkaviszonyban álló) és külső („független”) ügyvéd között „az ügyvéd szerepéről alkotott azon elképzelésen alapul, amely szerint az ügyvéd közreműködik az igazságszolgáltatásban, és köteles teljesen függetlenül és az ügy érdekeit mindenekfelett szem előtt tartva azt a jogi segítséget megadni, amelyre az ügyfélnek szüksége van. Az ehhez szükséges hatáskörökkel felruházott intézmények által közérdekből támasztott és felügyelt szakmai etikai szabályok testesítik meg e védelem másik oldalát.” A Bíróság ezt azzal egészítette ki, hogy ez az elképzelés „a tagállamok közös jogi hagyományait tükrözi, és a közösségi jogrendben is megtalálható, amint az az EGK és az Euratom Bíróságának alapokmányairól szóló jegyzőkönyvek 17. cikkéből, valamint az ESZAK Bíróságának alapokmányáról szóló jegyzőkönyv 20. cikkéből is kitűnik”.¹⁵

39. Ugyanezt az indokolást alkalmazta később a Bíróság az Akzo Nobel ügyben, egy másik olyan versenyjogi ügyben is, amelynek tárgyát többek között annak kérdése képezte, hogy bizalmas jellegére tekintettel védelemben kell-e részesíteni az érintett vállalkozás és az annak jogtanácsosa közötti két elektronikuslevél-váltást.¹⁶ Az ügyvédek függetlenségének a titoktartási kötelezettség terjedelmének

11 Lásd például: *Charter of core principles of the European legal profession & Code of conduct for European lawyers* (az európai ügyvédek alapelveinek chartája és az európai ügyvédek etikai kódexe), Council of Bars & Law Societies of Europe (európai ügyvédi kamarák tanácsa), 2019. A 2. cikk „a jogi szakmát szabályozó nemzeti és nemzetközi szabályokban közös” általános elvekre vonatkozik (lásd az 1. és 6. oldalt). Ezen elvek között a függetlenség az első helyen van felsorolva.

12 1982. május 18-i AM & S Europe kontra Bizottság ítélet (155/79, EU:C:1982:157).

13 [Az EUMSZ 101.] és [az EUMSZ 102. cikk] végrehajtásáról szóló első, 1962. február 6-i tanácsi rendelet (HL 1962. 13., 204. o.; magyar nyelvű különkiadás 8. fejezet, 1. kötet, 3. o.).

14 AM & S Europe kontra Bizottság ítélet (155/79, EU:C:1982:157, 21. és 22. pont).

15 Uo., 24. pont. Ezek az alapokmány jelenlegi 19. cikkét megelőző rendelkezések. E rendelkezések némileg eltérő megfogalmazást tartalmaztak, és egyszerűen csak „valamely tagállam ügyvédi kamarájának ügyvédtagja[ként]” határozták meg a nem privilegizált felpereseket a Bíróság előtt képviselni jogosult jogi képviselőt.

16 2010. szeptember 14-i Akzo Nobel Chemicals és Akros Chemicals kontra Bizottság ítélet (C-550/07 P, EU:C:2010:512, 28. pont).

meghatározása érdekében történő vizsgálata során a Bíróság ismét különbséget tett az ügyvédi függetlenség pozitív és negatív vonatkozásai között, megállapítva, hogy a Bíróság e fogalmat „nemcsak pozitív módon, azaz a szakmai etikai szabályokra, *hanem negatív módon, azaz a munkaviszony hiányára hivatkozással* határozta meg. A jogtanácsos az ügyvédi kamarai tagsága és az ezzel együtt járó szakmai etikai szabályok ellenére nem élvez ugyanolyan mértékű függetlenséget munkáltatójával szemben, mint a külső ügyvédi irodában tevékenykedő ügyvéd az ügyfelével szemben. E körülmények között a jogtanácsos nehezebben tudja kezelni a szakmai kötelességei és az ügyfele által követett célok közötti esetleges feszültséget, mint a külső ügyvéd.”¹⁷

40. Tehát az AM & S Europe ügyben és az Akzo Nobel ügyben való első felbukkanásakor az ügyvédi függetlenség követelményét a Bíróság a titoktartási kötelezettség alá tartozó dokumentumok körének meghatározására használta fel. Ehhez különbséget tett a belső és a külső ügyvédek között, előtérbe állítva ezzel a munkaszerződések és az azokkal szervesen összefüggő alárendeltség kérdését. Ezen ítélkezési gyakorlat célja az volt, hogy a versenyjogi eljárásokkal összefüggésben korlátokat állítson a Bizottság vizsgálati jogköreivel szemben, és egyensúlyt teremtsen e jogkörök és a vállalkozások jogai védelmének szükségessége között.

b) A függetlenség követelményének „átemelése” az alapokmány 19. cikkének harmadik bekezdésébe

41. Az AM & S Europe és Akzo Nobel ítélkezési gyakorlatban meghatározott követelményekre fokozatosan hivatkozni kezdtek, és azokra támaszkodtak az alapokmány 19. cikke harmadik bekezdésének értelmezésével összefüggésben is. Az alapokmány 19. cikkének harmadik bekezdésével kapcsolatos ítélkezési gyakorlat meglehetősen kazuisztikus, de alkalmasint nagyjából az alábbi három kategóriába csoportosítható.

42. Először is a nem privilegizált felperesek kötelező képviselete kizárja, hogy e felperesek önmagukat képviseljék.¹⁸

43. Másodszor, az önképviselet tilalma a jogi személyek tekintetében is megerősítést nyert különféle olyan helyzetekben, amelyekben a jogi képviselőt különleges kapcsolat fűzte a felpereshez. E kapcsolat miatt úgy tekintették, hogy az érintett jogi képviselő nem felel meg annak a feltételnek, hogy *harmadik személynek* kell lennie a felpereshez képest. E kapcsolat ügyvezetői,¹⁹ igazgatói,²⁰ kurátori,²¹ igazgatótanácsi elnöki,²² más „felsővezetői” tisztségen²³ és a felperes társaság tőkéjében fennálló 10%-os részesedésen²⁴ alapulhatott.

44. Harmadszor, a jogi képviseletet nem tekintették megfelelőnek olyan esetekben, amelyekben a jogi képviselők a felperes alkalmazásában álltak.

17 2010. szeptember 14-i Akzo Nobel Chemicals és Akros Chemicals kontra Bizottság ítélet (C-550/07 P, EU:C:2010:512, 42., 43. és 45. pont). Kiemelés tőlem.

18 Lásd például: 1996. december 5-i Lopes kontra Bíróság végzés (C-174/96 P, EU:C:1996:473); 2013. december 5-i Martínez Ferríz kontra Spanyolország végzés (T-564/13, nem tették közzé, EU:T:2013:650); 2018. május 8-i Spieker kontra EUIPO („Science for a better skin”) végzés (T-92/18, nem tették közzé, EU:T:2018:289), jelenleg fellebbezés alatt: C-455/18. P. sz. ügy; 2018. szeptember 27-i Sogor kontra Tanács és társai végzés (T-302/18, nem tették közzé, EU:T:2018:621).

19 2017. december 4-i Nap Innova Hoteles kontra ESZT végzés (T-522/17, nem tették közzé, EU:T:2017:881, 8. pont).

20 1999. december 8-i Euro-Lex kontra OHIM („EU-LEX”) végzés (T-79/99, EU:T:1999:312, 28. és 29. pont); 2009. november 19-i EREF kontra Bizottság végzés (T-94/07, nem tették közzé, EU:T:2009:451, 17. pont); 2011. március 21-i Milux kontra OHIM („REFLUXCONTROL”) végzés (T-139/10, T-280/10–T-285/10 és T-349/10–T-352/10, nem tették közzé, EU:T:2011:98, 22. pont).

21 2013. szeptember 5-i ClientEarth kontra Tanács végzés (C-573/11 P, nem tették közzé, EU:C:2013:564); 2011. szeptember 6-i ClientEarth kontra Tanács végzés (T-452/10, nem tették közzé, EU:T:2011:420);

22 2013. május 31-i Codacons kontra Bizottság végzés (T-120/13, nem tették közzé, EU:T:2013:287, 11. pont).

23 2014. november 18-i Justice & Environment kontra Bizottság végzés (T-221/14, nem tették közzé, EU:T:2014:1002, 10–14. pont).

24 2017. november 20-i BikeWorld kontra Bizottság végzés (T-702/15, EU:T:2017:834).

45. Konkrétabban a Prezes Urzędu Komunikacji Elektronicznej ügyben többek között az AM & S Europe és Akzo Nobel ítélkezési gyakorlatra hivatkozva a Törvényszék megállapította, hogy a jogi képviselő és a felpereshez kötődő fél között fennálló „alárendeltségi viszony [...] azt eredményezi, hogy a függetlenség csekélyebb fokú, mint az olyan jogtanácsosok vagy ügyvédek esetében, akik az ügyfeleik szempontjából külső keretek között gyakorolják tevékenységüket”.²⁵

46. Fellebbezés nyomán a Bíróság helybenhagyta a Törvényszék határozatát. Ezzel összefüggésben vita indult arról, hogy az uniós jog önálló fogalmaként vagy (az alapokmány 19. cikkének negyedik bekezdésében szereplő, nemzeti jogra való hivatkozás miatt) a nemzeti jogra való hivatkozással kell-e értelmezni az ügyvéd fogalmát. A Bíróság elutasította az utóbbi lehetőséget, és megállapította, hogy az alapokmány 19. cikkének negyedik bekezdése azzal, hogy akként rendelkezik, hogy a felet a Bíróság előtt csak olyan ügyvéd képviselheti, aki valamely tagállam bírósága előtt eljárni jogosult, egy *szükséges*, mindazonáltal nem *elégéses* feltételt ír elő. A valamely tagállam bírósága előtti eljárási jogosultságból nem következik automatikusan az Európai Unió bíróságai előtti eljárási jogosultság. Az alapokmány 19. cikkének harmadik bekezdésében szereplő ügyvéd fogalmáról alkotott elképzelés „objektív módon [valósul meg], [és szükségszerűen független] a nemzeti jogrendektől”.²⁶

47. Az Akzo Nobel ügghöz hasonlóan a Prezes Urzędu Komunikacji Elektronicznej ügyben a Bíróság megvizsgálta a munkaviszony és a jogi képviselő uniós bíróságok előtti eljárásának lehetősége közötti összeegyeztethetlenséget a függetlenség követelménye szempontjából.²⁷

48. Egy későbbi ügyben a Törvényszék megállapította, hogy egy ügyvédi iroda ügyvédjét és egyik alapító tagját nem képviselheti ugyanazon iroda valamely másik ügyvédje.²⁸ A Törvényszék kifejezetten elutasította azt az állítást, hogy ez önképviseletnek minősül, mert a felperes egyszerűen nem volt azonos a jogi képviselőjével.²⁹ Az ügyvéd nem ezért, hanem függetlenségének hiánya miatt, konkrétabban pedig azért nem járhatott el a Törvényszék előtt, mert a felperes tényleges ellenőrzést gyakorolt azon ügyvédi iroda felett, amelynek az ügyvéd is tagja volt.

49. Végezetül úgy tűnik, hogy a jelen ügy alapvetően az ügyeknek a felperes alkalmazásában álló ügyvédekkel kapcsolatos harmadik csoportjába tartozik. A jelen ügy mindazonáltal egy lépéssel egyértelműen továbbviszi az említett ügyek mögött meghúzódó logikát.

50. A jelen ügyben ugyanis a jogi képviselő nem a wrocławai egyetem alkalmazottjaként adott jogi tanácsot az egyetemnek. A jogi képviselő eltérő, mégpedig oktatási célból kötött szerződést az egyetemmel. A Törvényszék mindazonáltal arra a következtetésre jutott, hogy ilyen körülmények között annak ellenére fennáll a veszélye annak, hogy a jogi képviselő véleményét befolyásolhatja szakmai környezete, hogy nem állt fenn jogi szolgáltatások nyújtására irányuló munkaszerződés.³⁰

25 2011. május 23-i Prezes Urzędu Komunikacji Elektronicznej kontra Bizottság végzés (T-226/10, EU:T:2011:234, 21. pont).

26 2012. szeptember 6-i Prezes Urzędu Komunikacji Elektronicznej kontra Bizottság ítélet (C-422/11 P és C-423/11 P, EU:C:2012:553, 33. és 34. pont). Lásd ehhez hasonlóan: 2014. november 18-i Justice & Environment kontra Bizottság végzés (T-221/14, nem tették közzé, EU:T:2014:1002); 2016. november 14-i Dimos Athinaion kontra Bizottság végzés (T-360/16, nem tették közzé, EU:T:2016:694); 2019. április 8-i Electroquímica Onubense kontra ECHA végzés (T-481/18, EU:T:2019:227).

27 2012. szeptember 6-i Prezes Urzędu Komunikacji Elektronicznej kontra Bizottság ítélet (C-422/11 P és C-423/11 P, EU:C:2012:553, 24. és 25. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat). Lásd ugyanakkor: 2011. május 23-i Prezes Urzędu Komunikacji Elektronicznej kontra Bizottság végzés (T-226/10, EU:T:2011:234, 16., 17. és 21. pont).

28 2018. május 30-i PJ kontra EUIPO – Erdmann & Rossi („Erdmann & Rossi”) végzés (T-664/16, EU:T:2018:517), jelenleg fellebbezés alatt: PJ kontra EUIPO ügy (C-529/18 P) és PC kontra EUIPO ügy (C-531/18 P).

29 Uo., 59. pont.

30 2017. június 13-i Uniwersytet Wrocławski kontra REA végzés (T-137/16, nem tették közzé, EU:T:2017:407, 20. pont).

2. Az „átemelés” problematikus vonatkozásai és eljárásjogi következményei

51. Igaz, hogy mind a titoktartási kötelezettséggel kapcsolatos ítélkezési gyakorlat, mind az alapokmány 19. cikkének negyedik bekezdésével kapcsolatos ítélkezési gyakorlat a „függetlenség” fogalmát vizsgálja. A probléma az, hogy az ítélkezési gyakorlat e két ága meglehetősen eltérő összefüggésben és eltérő céllal használja a függetlenség fogalmát. Ezért problémákat okoz e fogalom egyszerű szövegszerű átemelése az egyik ágból a másikba (az a) pont). Az ügyvéd függetlenségének értékelésére szolgáló teszt és a nem privilegizált felperesek jogi képviselőének az említett átemelésből eredő feltételei véleményem szerint nem az egyértelműség mintapéldái (a b) pont). Az egyértelműség e hiánya még problematikusabb azon súlyos következményekre tekintettel, amelyekkel az e (bizonytalan) kritériumoknak való meg nem felelés a nem privilegizált felperesek esetében járhat (a c) pont).

a) Az összefüggés

52. Nem kizárólag az uniós jog fejlődik „ítélkezési gyakorlati átvételek” útján. Egy eredetileg egy adott jogszabályi vagy jogi összefüggésben értelmezett elképzelés vagy fogalom másik összefüggésbe ültethető át. Semmi baj nincs az ilyen átvétellel, éppen ellenkezőleg: az előmozdítja a jogrendszer egészének kiszámíthatóságát és koherenciáját.

53. Az ilyen átemelésnek azonban az új környezetben is értelemmel kell rendelkeznie. Nem elegendő a nyers „szövegszerű másolás”, amelynek során a szöveget tömbidézetek formájában az egyik ügyből egy másikba emelik át anélkül, hogy kellőképpen figyelembe vennék az új összefüggést vagy célt. Az ilyen átemelés valószínűleg több problémát okoz, mint amennyi megoldást nyújt.

54. Erre tekintettel be kell vallanom, hogy problematikusnak tűnik az alapokmány 19. cikke harmadik bekezdése értelmezésének kulcselemeként az AM & S Europe és Akzo Nobel ítélkezési gyakorlatot alapul venni.

55. Mint már röviden kifejtettem,³¹ az AM & S Europe és Akzo Nobel ítélkezési gyakorlat tárgyát az uniós versenyjogi vizsgálatokban a titoktartási kötelezettség terjedelme képezte. E konkrét összefüggésben merült fel a belső és külső jogi tanácsadás kérdése, amely az ügyvédek munkaszerződésének és függetlenségének kérdéséhez vezetett, a cél pedig mindeközben az volt, hogy pozitív értelemben bizonyos teret biztosítsanak a Bizottsággal szemben a bizalmas jellegű kommunikációnak. Az ítélkezési gyakorlat egyensúlyt teremtett egyrészt a vállalkozások jogai Bizottsággal és a Bizottság vizsgálati jogköreivel szembeni védelmének szükségessége, másrészt annak szükségessége között, hogy a Bizottságnak képesnek kell lennie az Európai Unión belüli verseny megvédésére és fokozására. Ez az ügyvédi „függetlenség” bizonyos, az említett jogszabályi összefüggésre és célra alkalmazott fogalommeghatározásának elfogadásához vezetett.

56. Azonban az említett konkrét összefüggésben ily módon megteremtett egyensúlyt ki lehet-e ragadni és azt az ügyvédi függetlenség általános kritériumává lehet-e tenni olyan eltérő összefüggésben, amelyben más szereplők vannak jelen eltérő érdekekkel, és azt végső soron lehetséges-e nem a bizalmas kommunikáció terének megteremtésére, hanem arra felhasználni, hogy a nem privilegizált felpereseket valójában megfosszák az uniós bíróságokhoz fordulás lehetőségétől?

57. Álláspontom szerint nem. A viszonylag nyilvánvaló problémával kezdve, a „függetlenség” szó meg sem jelenik az alapokmány 19. cikkének harmadik bekezdésében. Létezik azonban egy ennél mélyebb, strukturális jellegű probléma is: az AM & S Europe és Akzo Nobel ítélkezési gyakorlatban a „függetlenség” fogalma egyszerűen csak másra vonatkozik, mint az alapokmány 19. cikkének harmadik és negyedik bekezdése. Ez utóbbi rendelkezések esetében a jogi képviselővel kapcsolatos kérdések köre összehasonlíthatatlanul tágabb pusztán a jogtanácsos munkaviszonyának kérdésénél. Az alapokmány

³¹ A jelen indítvány fenti 37–40. pontja.

19. cikke harmadik és negyedik bekezdése értelmezésének logikusan a jogi képviselőt mint olyan mögött húzódó célkitűzésből és az ügyvédi szakmát jellemző szélesebb körű megfontolásokból kell következnie. Az ügyvéd magatartása, ideértve annak eldöntését is, hogy képvisel-e egy felet annak ellenére, hogy e félhez különleges kapcsolat fűzi, nem állhat ellentétben az ügyvédnek a képviselt féllel – akinek érdekeit szolgálja – szembeni kötelezettségeivel, de az azon bíróságokkal szembeni kötelezettségeivel sem, amelyek előtt eljár, és a munkatársaival szembeni kötelezettségeivel sem.³²

58. Ezenfelül az alapokmány 19. cikkének harmadik és negyedik bekezdése aligha értelmezhető elszigetelten. E rendelkezéseket kiegészítik a nemzeti jogszabályokban és az önszabályozó szakmai testületek által meghatározott szakmai szabályok. Jóllehet uniós szinten nem léteznek ilyen szabályok, mint azt a Lengyel Köztársaság helyesen hangsúlyozta, az uniós bíróságoknak (mint bármely más bíróságnak is) képesnek kell lenniük annak biztosítására, hogy az előttük folyamatban lévő eljárásokban tiszteletben tartsák a szükséges előírásokat, ha bármilyen probléma merülne fel ezzel kapcsolatban.

b) A teszt nem egyértelmű jellege

59. A Törvényszék által alkalmazott jelenlegi teszt egyértelműségének hiánya részben abból a fogalmi inkohereciából fakad, amelynek oka az ítélkezési gyakorlat egyik összefüggésből egy másikba történő átemelése. A belső jogi tanácsadással kapcsolatban a versenyjogi vizsgálatokkal összefüggésben tett részletes megállapítások nehezen alkalmazhatók az alapokmány 19. cikkének harmadik és negyedik bekezdésére, amelyek tágabb hatályúak, és eltérő célúak.

60. Először is a meglévő ítélkezési gyakorlat a függetlenség fogalmának fényében értelmezi az alapokmány 19. cikkének harmadik bekezdésében szereplő „ügyvéd” kifejezést. A függetlenség fogalmának jelentése és az értékelésére szolgáló kritériumok azonban továbbra sem tisztázottak. Ez annál is inkább így van, mivel úgy tűnik, számos kérdést utaltak a „függetlenség” témakörébe, például a felperessel szembeni harmadik személyi minőséget is.³³ Ezzel szemben egy olyan kérdéssel, amely hagyományosan a függetlenség fogalmának körébe tartozna, mégpedig a külső nyomásgyakorlás hiányával, jóformán egyáltalán nem foglalkozik az ítélkezési gyakorlat.

61. Az egyes kategóriák sincsenek egyértelműen a meghatározva. Azokat az eseteket például, amelyekben a jogi képviselők különböző vállalati tisztségeket töltöttek be a felperesnél, úgy tekintették, mint amelyek az önképviselő kérdésével kapcsolatosak, míg a munkaviszonyban álló ügyvédek helyzetét részben vagy akár teljes mértékben különválasztották az önképviselő kérdésétől, és a függetlenség témakörébe sorolták, azt állítva, hogy az ügyvéd nem független, mert szakmai környezete befolyásolja szakmai véleményét.

62. Még ha el is fogadnánk, hogy fogalmi síkon e kérdések mindegyike megfelelően kezelhető a „függetlenség” témakörén belül, némi kihívást jelent az egyes egyedi ügyek vizsgálata alapján megállapítani, hogy jelenleg pontosan mik a szabályok. Továbbra sem egyértelmű például, hogy jogi személyek esetében kizárhatja-e az „ügyvéd” minőséget a felperes vállalati szerkezetében való részvétel, vagy csak a felperes felett ellenőrzést (vagy másfajta befolyást) gyakorló szervezetben való részvétel járhat-e ezzel. A foglalkoztatási viszonyokat illetően nem egyértelmű továbbá, hogy milyen elvek alapján különböztethető meg a jogtanácsos és a munkáltatója közötti kapcsolat az ügyvéd és a (potenciálisan egyedüli vagy fő) ügyfele közötti kapcsolattól.

³² Lásd például: *Charter of core principles of the European legal profession & Code of conduct for European lawyers*, hivatkozás a fenti 11. lábjegyzetben, 7. o. (6. pont) és 9. o. (a (h), illetve (i) elv a többi ügyvéddel szemben tanúsítandó tiszteletre, valamint a jogállamiság és a tisztességes igazságszolgáltatás elvének tiszteletben tartására vonatkozik).

³³ Vesd össze különösen a 2012. szeptember 6-i Prezes Urzędu Komunikacji Elektronicznej kontra Bizottság ítéletet (C-422/11 P és C-423/11 P, EU:C:2012:553, 24. és 25. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat) a 2011. május 23-i Prezes Urzędu Komunikacji Elektronicznej kontra Bizottság végzéssel (T-226/10, EU:T:2011:234, 16., 17. és 21. pont) és a 2018. május 30-i PJ kontra EUIPO – Erdmann & Rossi („Erdmann & Rossi”) végzéssel (T-664/16, EU:T:2018:517).

63. Az annak értékelésére szolgáló egyértelmű kritériumok hiánya, hogy a jogi képviselő megfelel-e az alapokmány 19. cikke harmadik bekezdésének, a kiszámíthatóság hiányával jár a nem privilegizált felperesek (és jogi képviselőik) számára³⁴ azt illetően, hogy miként fogják értelmezni e rendelkezést a felperes és az ügyvédje között fennálló *valamilyen* kapcsolatra tekintettel.

64. Készségesen beismerem, hogy az uniós bíróságok szükségszerűen a legkülönbébb ténybeli helyzetekkel szembesülnek a jogi képviselő és a felperes között adott esetben fennálló különleges kapcsolatokat illetően. E tekintetben a Törvényszék helyesen ragaszkodik ahhoz, hogy a jogi képviselők függetlenségét esetről esetre kell értékelni.³⁵

65. Nem jelenthető azonban ki, hogy a lehetséges ténybeli helyzetek sokfélesége miatt nem határozható meg teszt annak érdekében, hogy a felperesek számára kiszámíthatóak legyenek a jogi képviselő kiválasztásának lehetséges következményei.

66. Azt a tényt, hogy a teszt és a teszt alkalmazásának kritériumai jelenleg kiszámíthatatlanok a felperesek szempontjából, az a körülmény is alátámasztja, hogy sem az alapokmány 19. cikke, sem az alapokmány többi rendelkezése, sem pedig a Törvényszék eljárási szabályzata nem határozza meg, hogy miként kell értelmezni az „ügyvéd” fogalmát. Ezen eljárási szabályok még kevésbé mondanak bármit is a függetlenség feltételeiről. Mint azt a Lengyel Köztársaság helyesen megjegyezte a tárgyaláson, ilyen követelményeket és feltételeket még csak nem is említ a Bíróság elé terjesztett ügyekre vonatkozóan a feleknek szóló gyakorlati útmutató.³⁶

67. Ha e ponton csak az javasolható, hogy minden olyan ügyvéd, aki képviselni kíván egy ügyfelet az uniós bíróságok előtt, először tekintsen át egy köteg közzé nem tett és csak néhány nyelven rendelkezésre álló eljárási végzésen annak megállapítása érdekében, hogy jelenleg mi lehet a „függetlenség” jelentése, akkor kénytelen vagyok egyetérteni a Lengyel Köztársasággal abban, hogy valóban probléma van az előreláthatósággal.

c) A meg nem felelés következményei

68. Végezetül véleményem szerint a legszembetűnőbb az a következmény, amelyet a Törvényszék a független jogi képvisellel kapcsolatos követelmények nemteljesítésének tulajdonít az alapokmány 19. cikke harmadik bekezdésének keretében. A Törvényszék úgy véli – és a jelen ügyben is így vélte –, hogy a felperes jogi képviselével kapcsolatban ily módon megállapított probléma a keresetlevél nem orvosolható, érdemi hiányossága, amelynek következménye csak az lehet, hogy a keresetet mint nyilvánvalóan elfogadhatatlant elutasítja.

69. A Törvényszék eljárási szabályzata 51. cikkének (2) bekezdése értelmében „[a] felet képviselő vagy segítő ügyvéd köteles igazolást benyújtani a Hivatalhoz arról, hogy jogosult eljárni valamely tagállam bírósága, illetve az EGT-megállapodás valamely más részes államának bírósága előtt”.

34 Mint azt korábban (a 29. pontban) megjegyeztem, e probléma kapcsolódik a két fellebbezés további jogalapjaihoz, nevezetesen a wroclawi egyetem második jogalapjához, valamint a Lengyel Köztársaság második és harmadik jogalapjához.

35 Lásd például: 2017. november 20-i BikeWorld kontra Bizottság végzés (T-702/15, EU:T:2017:834, 35. pont).

36 Gyakorlati útmutató a felek részére a Bíróság elé terjesztett ügyekre vonatkozóan (HL 2014. L 31., 1. o.). Lásd különösen az Általános rendelkezések elnevezésű I. szakasznak „A felek Bíróság előtti képviselete” című 2. pontját. Az alapokmány 19. cikke negyedik bekezdésének szövegét lényegében megismételve az útmutató 2. pontja csupán azt állapítja meg, hogy a nem privilegizált felpereseket olyan ügyvédeknek kell képviselnie, aki valamely tagállam bírósága előtt eljárni jogosult, és „[e] jogállást az eljárás bármely szakaszában egyszerű felszólításra igazolnia kell”.

70. Arra az esetre, ha a felperes elmulasztja benyújtani e dokumentumot, a Törvényszék eljárási szabályzata 51. cikkének (4) bekezdése lehetőséget kínál a mulasztás orvoslására. E rendelkezés ugyanis úgy rendelkezik, hogy „a hivatalvezető az érintett fél számára [az említett dokumentum] benyújtására észszerű határidőt állapít meg. Ha az érintett fél az előírt határidőn belül elmulasztja [annak] benyújtását, a Törvényszék határoz arról, hogy ezen alakiságok be nem tartása miatt a keresetlevél vagy a beadvány alaki okból elfogadhatatlan-e.”

71. Úgy tűnik, hogy a Törvényszék eljárási szabályzata 51. cikkének (4) bekezdését úgy értelmezi a Törvényszék, hogy az csak az alapokmány 19. cikkének *negyedik* bekezdése szerinti, az ügyvéd nemzeti bíróságok előtti eljárási jogosultságára vonatkozó követelménynek való utólagos megfelelést teszi lehetővé.³⁷ Más szóval, úgy tűnik, hogy a Törvényszék e rendelkezést úgy értelmezi, hogy az lehetővé teszi a felperes számára annak bizonyítását, hogy ügyvédjét valóban nyilvántartásba vette egy nemzeti ügyvédi kamara, ha a vonatkozó igazolást nem nyújtották be. Úgy tűnik, az említett rendelkezést nem úgy értelmezi, hogy az alapján a felperest tájékoztatni kell a jogi képviselével kapcsolatos problémáról, vagy hogy az lehetővé teszi a felperes számára jogi képviselőjének lecserélését, ha a Törvényszék arra a következtetésre jut, hogy a jogi képviselő nem tekinthető az alapokmány 19. cikkének *harmadik* bekezdése szerinti „ügyvédnek”.

72. Be kell vallanom, némileg tanácstalanul állok ezen értelmezés előtt. Most nem foglalkozom annak kérdésével, hogy a fél jogi képviselével kapcsolatos probléma bármikor is a keresetlevél olyan *nem orvosolható érdemi* hiányosságának tekinthető-e egyáltalán,³⁸ amely automatikusan a felperessel szembeni azonnali szankcióval jár (nem pedig egy későbbi szankcióval az ügyvéddel szemben, aki esetleg megsértette az etikai szabályokat). Mindazonáltal említést érdemel a Törvényszék eljárási szabályzatának e határozottan „felperesbarát” értelmezése.

73. A (bíróági) eljárási törvénykönyvek jellemzően felsorolják a keresetlevél azon súlyos, *érdemi* hiányosságait (például a keresetlevél teljes egészében érthetetlen; nem jelölik meg a keresetlevél tárgyát; nem tüntetik fel a kérelmeket; a kérelmet alátámasztó alapvető bizonyítékok hiányoznak stb.), amelyek *nem orvosolhatók*, és amelyek valóban *elfogadhatatlanná* teszik a keresetet. Ezzel szemben a keresetlevéllel kapcsolatos bármely egyéb lehetséges problémát, amely nem annyira súlyos, hogy szerepeljen az említett felsorolásban, jellemzően az formával kapcsolatos problémákat (a keresetlevél vagy a mellékletek főszövege nem meghatározott formában vagy formátumban van feltüntetve; nem igazolják a bírósági illetékek megfizetését; a jogi képviselével kapcsolatos szempontok stb.) *alaki jellegűnek* és a fél adott bíróság általi tájékoztatását követően *orvosolhatónak* tekintik.

74. Ha a bírósághoz fordulás valóban jog, nem pedig csak egy szólam, akkor a hiányosságok e két típusa közötti eligazodáshoz az értelmezési alapelvnek valószínűleg a következőnek kell lennie: ha a hiányosság nem az „orvosolhatatlan bűnök” felsorolásában szereplő érdemi hiányosság, annak orvosolhatónak kell lennie. Ha nem létezik ilyen felsorolás, akkor megszorítóan kell értelmezni, hogy mi képez nem orvosolható, érdemi hiányosságot, mégpedig úgy, hogy ilyen hiányosságok csak az olyan súlyos problémák minősülnek, amelyek valóban akadályozzák a keresetlevél megértését vagy megfelelő kezelését.

75. Úgy tűnik, hogy a Törvényszék által elfogadott értelmezés valójában ezzel ellentétes feltevésből indul ki: csak a Törvényszék eljárási szabályzata 51. cikkének (4) bekezdésében kifejezetten említett és megszorítóan értelmezett elemek orvosolhatók, a képviselével kapcsolatban bármi más pedig látszólag nem. Ennél is érdekesebb módon a Törvényszék eljárási szabályzata 51. cikkének (4) bekezdése az alapokmány 19. cikke negyedik bekezdésének követelményeihez kapcsolódik, amelyeket egyértelműen meghatároz az alapokmány. Ez azt jelenti, hogy a viszonylag egyértelműen megfogalmazott követelmények teljesítésének elmulasztása orvosolható. Ezzel szemben egy olyan követelmény

³⁷ Lásd például: a Törvényszék 2010. október 14-i Varga és Haliu kontra Tanács végzése (T-296/10, nem tették közzé, EU:T:2010:435); 2012. november 13-i Hârsulescu kontra Románia végzése (T-400/12, nem tették közzé, EU:T:2012:595).

³⁸ E kérdésre a jelen indítvány lenti 149–153. pontjában térek vissza.

teljesítésének elmulasztása, amelyet nem rögzítenek kifejezetten az eljárási szabályok, mégpedig az alapokmány 19. cikkének harmadik bekezdése szerinti „független” ügyvéd követelményének való meg nem felelés a kereset elfogadhatatlannak nyilvánításával jár, miközben a Törvényszék ragaszkodik ahhoz, hogy a jogi képviselő függetlenségének hiánya eljárásgátló okok fennállása miatti elfogadhatatlanságnak minősül.³⁹

76. Ezen értelmezési eredmény a témát valahova egy Franz Kafka-novella és a Trónok harca Vízbefúlt Istenéhez szóló ima furcsa parafrázisa közé helyezi. Az egyértelműen megfogalmazott (alaki) követelmények (amelyek teljesítése az egyértelműség miatt elvárható egy észszerűen körütekintő ügyvédtől) utólag is teljesíthetők, míg a nem egyértelműen megfogalmazott (szintén alaki) követelmények (amelyek teljesítése nehezebben várható el még egy észszerűen körütekintő ügyvédtől is) pedig nem teljesíthetők utólag. Valóban, ami rejtett, sohasem orvosolható.

77. Hogy teljes legyen a kép, az utóbbi esetben nem értesítik vagy figyelmeztetik a felperest, mielőtt keresetét elfogadhatatlannak nyilvánítanák. A felperesnek tehát egyáltalán nincs lehetősége a helyzet orvoslására. Gyakorlati síkon a felperes – akinek ügyvédje az alapokmány 19. cikkének negyedik bekezdésére tekintettel a megfelelő képviseletre vonatkozó nemzeti szabályozást szem előtt tartva nem igazán kételkedhetett abban, hogy jogosult ügyfelét képviselni – csak hónapokkal vagy akár évekkel az összes határidő lejárta után kapja kézhez a végzést, amely nyilvánvalóan elfogadhatatlannak nyilvánítja keresetét, ami természetesen megfosztja a felperest annak lehetőségétől, hogy valaha is érdemben érvényt szerezhessen kérelmének.

78. Ezen eredmény fényében csak egyet tudok érteni mindkét beavatkozóval, akik azt állítják, hogy az így előálló helyzet ellentétes az Európai Unió Alapjogi Chartája (a továbbiakban: Charta) 47. cikkének első bekezdésével és a bírósághoz fordulás abban rögzített jogával. Véleményem szerint ezért jelentős mértékű átalakításra szorul az alapokmány 19. cikkének harmadik bekezdésével kapcsolatos megközelítés és e rendelkezés értelmezése.

B. A lehetőségek és a változók

79. Mielőtt javaslatot tennék arra, hogy véleményem szerint hogyan kellene (újra)értelmezni az alapokmány 19. cikkének harmadik és negyedik bekezdését, két további előzetes kérdést kell tisztázni. Először is honnan kell származniuk a nem privilegizált felperest az uniós bíróságok előtt képviselő ügyvédi minőségre vonatkozó követelményeknek: a nemzeti jogból, az uniós jogból vagy mindkét jogrendszerből? (1) Ezt követően annak érdekében, hogy megfelelő egyensúlyt lehessen teremteni az érintett érdekek között az említett rendelkezések értelmezése során, fel kell idézni a jogi képviseletre vonatkozó szabályok és követelmények mögött meghúzódó logikát (2).

1. A lehetőségek

80. A problémák két típusát kell kezelniük az uniós bíróságoknak, amikor annak kérdésével szembesülnek, hogy egy adott jogi képviselő megfelel-e az alapokmány 19. cikke előírásainak.

³⁹ Lásd például: 2017. november 20-i BikeWorld kontra Bizottság végzés (T-702/15, EU:T:2017:834, 30. pont). Mindazonáltal úgy tűnik, hogy a gyakorlat lehetővé tesz bizonyos kivételeket, mint azt a Bíróság 2013. szeptember 5-i ClientEarth kontra Tanács végzése (C-573/11 P, nem tették közzé, EU:C:2013:564, 21. és 22. pont) is alátámasztja. A Törvényszék korábban elfogadhatatlannak nyilvánította az ezen ügyben benyújtott keresetet, mert a felperes jogi képviselője a felperes hét „kurátorának” egyike volt. Fellebbezés nyomán a Bíróság helybenhagyta ezt a megállapítást, megjegyezve ugyanakkor, hogy a Törvényszék elmulasztotta figyelembe venni azt a körülményt, hogy a jogi képviselő tájékoztatta a Törvényszéket a jogi képviseletben bekövetkezett változásról. E mulasztás mindazonáltal nem befolyásolta a Bíróság fő megállapítását, „jöllehet az ilyen változást mind a T-120/10. sz. ügyben november 9-én hozott ClientEarth és társai kontra Bizottság végzésben, mind a T-449/10. sz. ügyben november 9-én hozott ClientEarth és társai kontra Bizottság végzésben hallgatólagosan nyilvánvalóan úgy tekintették, mint amely orvosolja a hibát a Törvényszék eljárási szabályzatának 44. cikke értelmében”; a 44. cikk a Törvényszék eljárási szabályzata jelenlegi 51. cikkét megelőző rendelkezés.

81. Először is meg kell vizsgálniuk az említett rendelkezés negyedik bekezdése szerinti meglehetősen *formális és általános* követelményt, mégpedig a valamely tagállam (vagy EGT-állam) bírósága előtti eljárási jogosultságot. Jogosult a szóban forgó jogi képviselő ügyfeleket képviselni ilyen típusú ügyekben a nemzeti jog alapján?

82. Másodszor, meg kell vizsgálni, hogy a képviselő, aki általánosságban jogosult ügyfeleket képviselni a nemzeti jog alapján, jogosult-e képviselni az *adott* ügyfelet is a *konkrét* ügyben. Ez más típusú vizsgálat, amely az egyedi ügy körülményeire összpontosít. Felmerül-e bármilyen problémás kérdés az adott ügygel összefüggésben a képviselő és az ügyfél személyazonosságát, kölcsönös kapcsolatukat vagy akár a többi félhez vagy a jogvita tárgyához fűződő viszonyukat illetően?

83. Az értékelés mindkét típusára tekintettel melyik jogrendnek kell szolgáltatnia az alkalmazandó szabályokat? Legalábbis elméletileg három lehetőség képzelhető el:

84. Egyrészt elképzelhető, hogy az ügyvéd felperes képviseletére való képességének mind az általános, mind az ügyszpecifikus vonatkozásaival kapcsolatos szabályokat egy adott tagállam szabályaiból kell kiszűrni. Ez esetben az alapokmány 19. cikkének harmadik és negyedik bekezdését egymással összefüggésben kellene értelmezni azzal, hogy a negyedik bekezdés nemzeti jogra való hivatkozása szövege a harmadik bekezdésben szereplő „ügyvéd” fogalma tisztázásának alapjául.

85. Másrészt az is elképzelhető, hogy mindkét szabályozás önálló uniós jogi fogalmakon alapul. A közvetlen keresetek esetében azok végül is az uniós bíróságok, nem pedig a nemzeti bíróságok előtti eljárásra vonatkoznak. Az alapokmány 19. cikkének negyedik bekezdését ez esetben rendkívül szűken kellene értelmezni, oly módon, hogy az csak azokra a megfelelő igazolásokra és bizonyítékokra hivatkozik, amelyeket be kell nyújtani annak igazolására, hogy egy adott jogi képviselő eljárhat a nemzeti bíróságok előtt. Az összes többi alkalmazandó szabály azonban – a szakmai szabályokat is ideértve – kizárólag önálló uniós forrásból származna.

86. Harmadrészt mind a nemzeti, mind az uniós szabályokra tekintettel is értelmezhető az alapokmány 19. cikkének harmadik és negyedik bekezdése. A 19. cikk negyedik bekezdését a nemzeti jogra való hivatkozásként kellene értelmezni. A harmadik bekezdés ez esetben egy önálló uniós, de meglehetősen minimalista biztosítékot jelentene a jogi képviselet egyedi ügyben való megfelelőségének értékelése szempontjából.

a) Az alapokmány 19. cikkének negyedik bekezdése

87. Hacsak nem kívánjuk az alapokmány 19. cikkének – a valamely tagállam bírósága előtti eljárásra való jogosultságra egyértelműen hivatkozó – negyedik bekezdését minden tartalmától megfosztani, az imént vázolt *második* lehetőség egyszerűen nem fogadható el. A 19. cikk negyedik bekezdése egyértelműen hivatkozik a nemzeti jogra, ami a jelen ügyben nem képezi vita tárgyát. A jogi képviselő arra való *általános* képességét tehát, hogy a bíróságok előtt képviseljen egy felet, az érintett tagállam szintjén alkalmazandó szabályokra tekintettel kell meghatározni.

88. Ez rögtön felveti az alkalmazandó szakmai szabályok kérdését.

89. Véleményem szerint a megfelelő nemzeti és szakmai szabályokat természetesen továbbra is alkalmazni kell még az uniós bíróságok előtti eljárásokban is. A valamely tagállamban ügyvédi kamarai tagsággal rendelkező ügyvédek nem kerülhetik el az ilyen nemzeti szabályok alkalmazását pusztán azért, mert az uniós bíróságok előtt járnak el. E szabályok betartásának (illetve be nem tartásának) kérdését mindazonáltal végső soron és később a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező nemzeti (szakmai) szerveknek kell megvizsgálniuk, ha probléma merül fel e tekintetben.

90. A második lehetőség elvetését követően mi legyen az első és harmadik lehetőséggel? Erre az alapokmány 19. cikke harmadik bekezdésének szövege és logikája alapján kell választ adni, ami összetettebb kérdés.

b) Az alapokmány 19. cikkének harmadik bekezdése

91. Az *első* lehetőség alapján az alapokmány 19. cikkének negyedik bekezdésében szereplő, nemzeti jogra való hivatkozás azon megfelelő nemzeti szakmai szabályok alkalmazását is maga után vonja, amelyeket az uniós jog nem képes helyettesíteni, vagy legalábbis amelyek nélkül nem értelmezhetők az uniós jogi korlátozások. A nemzeti szabályokra való hivatkozással kell tehát eldönteni, hogy ki jogosult képviselni nem privilegizált felpereseket az uniós bíróságok előtt.

92. E javaslat logikus következményeit összességükben szemlélve ez azt jelenti, hogy az alapokmány 19. cikkének harmadik és negyedik bekezdését egyaránt úgy kellene értelmezni, hogy azok kizárólag a nemzeti szabályokra és gyakorlatokra hivatkoznak. Egyetértek azzal, hogy első pillantásra e megoldás elegáns és egyszerű. Közelebbről szemügyre véve azonban több strukturális problémát is felvet.

93. Először is a kötelező képviselőt eltérően szabályozzák az egyes tagállamok. Ezenfelül még egyazon tagállamon belül is eltérhetnek a szabályok a konkrét igazságszolgáltatási fórum szintjétől függően. A nemzeti jogszabályok vagy ítélkezési gyakorlat továbbá kivételeket írhat elő. Az alapokmány 19. cikkének negyedik bekezdése csak „valamely tagállam bíróság[ára]” hivatkozik annak megállapítása nélkül, hogy melyik „fok” jelenti a megfelelő mércét: a nemzeti legfelsőbb bíróság? Vagy bármely bíróság, ideértve az elsőfokú bíróságokat is, amelyek előtt a peres felek számára alkalmasint nem is kötelező a képviselő?⁴⁰

94. Ez a „valamely tagállam bírósága” kifejezés jelentésével kapcsolatos bizonytalanság nem jelent problémát az előzetes döntéshozatali eljárásokban, amelyek esetében a Bíróság eljárási szabályzata 97. cikkének (3) bekezdése alapján az érintett kérdést előterjesztő bíróság határozza meg a bírósági szintet és az alkalmazandó szabályokat. Ugyanígy, és az előzetes döntéshozatali eljárásokkal ellentétben, a nem privilegizált felperes közvetlen keresete tárgyában történő döntéshozatal során az uniós bíróságoknak nincs lehetőségük arra, hogy egy konkrét nemzeti bíróság közreműködésével megvizsgálják, hogy betartják-e a valamely konkrét ügyvédre alkalmazandó szakmai szabályokat. Olyan együttműködési eljárás sem létezik, amely lehetővé tenné az uniós bíróságok számára, hogy tájékoztatást kérjenek az érintett nemzeti ügyvédi kamarától.

95. Másodszor, a közvetlen keresetek esetében a nemzeti szabályokra való tiszta és feltétlen hivatkozás emellett azt jelentené, hogy a nemzeti szabályokat kell alkalmazni a nem privilegizált felpereseknek tekintett különböző tagállami szervek és jogalanyok képviselőit illetően. Ez az eredmény azonban ellentétben állhat az alapokmány 19. cikkének általános logikájával, különösen pedig a 19. cikk első bekezdésével. E rendelkezés alapján meglehetősen egyértelmű, hogy különbséget kívántak tenni a privilegizált felperesek (a tagállamok és az uniós intézmények), akik a tetszésük szerinti meghatalmazottat nevezhetnek ki, és az összes többi nem privilegizált felperes között, akik nem tehetik ezt, és akiket harmadik személynek kell képviselnie. Ha az alapokmány 19. cikkének negyedik bekezdése feltétlen hivatkozást tartalmazna a képviselőre vonatkozó tagállami szabályokra, akkor a jogi személynek minősülő és a nemzeti szabályok alapján önképviselőre jogosult többi nem privilegizált felperes ugyanígy járhatna el az uniós bíróságok előtti közvetlen keresetek esetében is?

⁴⁰ Ezenfelül ha az alapokmány 19. cikkének negyedik bekezdését szó szerint, a nemzeti szabályokra és gyakorlatra való tiszta és feltétlen visszautalásként (*renvoi*) kell értelmezni anélkül, hogy a 19. cikk harmadik bekezdésében egyértelműbben meg lenne határozva a harmadik személy általi „képviselet” fogalmára való hivatkozás, akkor például az a körülmény, hogy az ügyvéd képviselheti önmagát valamely tagállamban, elegendő az uniós bíróságok előtti önképviselőt megengedéséhez is?

96. A válasz egyértelműen nem, mivel ennek hatására megszűnne a megkülönböztetés, amelyet az uniós jogalkotó kívánt tenni a privilegizált és nem privilegizált felperesek között. E szempontból továbbra is jelentőséggel bír, hogy egy nem privilegizált felperes esetében harmadik személynek minősül-e a választott jogi képviselő a felpereshez képest. E különbségtétel azonban nem az AM & S Europe és Akzo Nobel ítélkezési gyakorlatból,⁴¹ hanem az alapokmány 19. cikkének első és harmadik bekezdése közötti kontrasztból ered.

97. Harmadszor, ha ügyvédjeik nemzeti „származásától” függően eltérő előírásokat alkalmaznánk olyan felperesek tekintetében, akik ugyanolyan vagy hasonló kereseteket indítanak, akkor e felperesekre eltérő feltételek vonatkoznának, és őket eltérően kezelnék. Egy 28 (vagy ténylegesen inkább több a számos tagállamban létező több ügyvédi kamarára és szabályra tekintettel) különböző rezsim alkotta rendszer kezelése ily módon nemcsak az uniós bíróságok számára jelentene kihívást, de mindenekelőtt problémákat okozna a felperesek egyenlőségét illetően is.

98. Negyedszer, a kizárólag nemzeti szabályokra és gyakorlatra való tiszta és feltétlen hivatkozás azt jelentené, hogy az uniós bíróságoknak nemcsak ismerniük és vizsgálniuk kellene az összes nemzeti rendszer szabályait, hanem azok tartalmához is kötve lennének. Lehetetlenné tenné-e ez az uniós bíróságok számára azt is, hogy – akár csak kiegészítő jelleggel is – felülvizsgálják e szabályok tartalmát és alkalmazásuk módját, az uniós bíróságok előtti közvetlen keresetek esetében is, mely esetben az ügyet valójában nem is tárgyalják nemzeti bíróságok? Mi történik, ha az alkalmazandó nemzeti szabályok túlsokat követelnek (például bármely okból lehetetlenné teszik az ügyvéd számára, aki a szakmai szabályok észszerű értelmezése mellett alapvetően jogosult lenne eljárni, hogy egy adott tagállamban képviseljen egy felet), vagy ha túl keveset?

99. Ötödször és végezetül, ez elvezet az előzetes döntéshozatali eljárásban való képviseletre alkalmazandó szabályokkal felállítandó analógiához (illetve annak helytelenségéhez). Igaz, hogy az alapokmány 19. cikkét minden Bíróság előtti eljárásra alkalmazni kell. Az is igaz, hogy a Bíróság eljárási szabályzata 97. cikkének (3) bekezdése az egyértelműen a kérdést előterjesztő bíróság előtti nemzeti eljárásban való képviseletre vonatkozó szabályokra való feltétlen hivatkozáson alapuló rendszert ír elő.

100. Mindamellet az előzetes döntéshozatali eljárás és az uniós bíróságok előtti közvetlen keresetek közötti egyértelmű strukturális és rendszertani különbségek miatt az előzetes döntéshozatali eljárásra vonatkozó különös rendelkezések legfeljebb inkább eltérésük, mint hasonlóságuk szempontjából bírnak jelentőséggel. Az előzetes döntéshozatali eljárással szemben, amelynek esetében a képviselettel kapcsolatos szabályok és gyakorlat letéteményese a nemzeti bíróság, egy közvetlen kereset esetében az uniós bíróságnak képesnek kell lennie arra, hogy – különösen az esetleges érdekellentétet illetően – elvégezze a közvetlenül elé terjesztett egyedi ügyben fennálló jogi képviselet megfelelőségének kiegészítő jellegű felülvizsgálatát.

101. Mindezen megfontolások arra engednek következtetni, hogy az alapokmány 19. cikke harmadik és negyedik bekezdésének megfelelő értelmezését a két szabályozási réteget elegyítve kell elvégezni: az *általános* eljárási jogosultságot ugyanis a nemzeti szabályok és gyakorlat alapján kell megvizsgálni, míg az *egyedi* ügybeli jogi képviselet minőségét veszélyeztető problémák hiányát az ügyvéd általi képviselet önálló uniós fogalmára tekintettel kell ellenőrizni.

102. Mielőtt rátérnék e teszt konkrét tartalmára, fontosnak tartom röviden felidézni a jogi képviselet e kiegészítő jellegű „minőség-ellenőrzésének” céljait és a figyelembe veendő érdekeket.

41 A fenti 37–40. pont.

2. A jogi képviselet célja

103. Igaz, hogy általában a jogi képviselet döntő szerepet játszik az igazságszolgáltatás megfelelő működésében. Megfelelő jogi képviselet nélkül a felperes adott esetben nem tudja előterjeszteni, a bíróság pedig nem tudja megismerni a felperes javára szóló összes szükséges érvet.⁴²

104. Mindazonáltal nem ez az ügyfél jogi képviseletének egyetlen célja és az ahhoz fűződő egyetlen érdek. A jogi képviselet elsődleges célja az ügyfél érdekeinek védelme, természetesen a jogilag és etikailag megengedett keretek között maradva. A jogi képviselet célja tehát annak biztosítása, hogy a felperesek érdekeinek a lehető legnagyobb mértékben érvényt szerezzen, lehetővé téve ezáltal a felperesek számára a hatékony bírósági jogorvoslathoz való joguk gyakorlását.⁴³

105. Véleményem szerint ezért a jogi képviselethez fűződő *elsődleges* érdek természetesen *magánjellegű*. A magánügyfelek érdekeinek védelme az igazságszolgáltatás megfelelő működéséhez fűződő közérdeket is szolgálja.

106. A megtámadott végzés, különösen a 18. pontban, úgy tűnik, eltérő feltevésből indul ki. A megtámadott végzés úgy jellemzi az ügyvéd szerepét, hogy az ügyvédnek a bírósággal együttműködve *az igazságszolgáltatás érdekeit mindenekfelett szem előtt tartva* azt a jogi segítséget kell megadnia, amelyre az ügyfélnek szüksége van.⁴⁴ Ennek a jogi képviselet feladatával kapcsolatos elképzelésnek a megfogalmazása során a Törvényszék a tagállamok közös hagyományaira hivatkozik. Az ügyvéd tehát úgy jelenik meg, mint aki az igazságszolgáltatáshoz fűződő, az egyéni érdekekkel szemben elsőbbséget élvező általános közérdekből jár el.

107. Mint azt a Cseh Köztársaság helyesen megjegyzi, az ügyvéd szerepének Törvényszék általi jellemzése az ügyvéd és az ügyfél érdekeinek szétválasztásán alapul, ami nem felel meg a valóságnak. A tagállami gyakorlatokkal kapcsolatos ismereteimre tekintettel továbbá komolyan kételkedem abban, hogy ezen elképzelés tükrözné a tagállamok közös hagyományait.

108. Bár mit is kívánhatnánk mást, mint hogy az ügyvédek romantikus, önzetlen hősök legyenek, akik az igazságszolgáltatás magasabb rendű érdekének szükség esetén akár ügyfeleik, valamint mindenki más kívánságával szemben is érvényt szereznek, a valóság az, hogy a jogi képviselet alapvetően szolgáltatás. E szabályozott szolgáltatás nyújtásának valóban meg kell felelnie számos feltételnek és előírásnak, e szolgáltatás nyújtására azonban nem elsősorban az igazságszolgáltatás érdekeit mindenekfelett szem előtt tartva, hanem az adott ügyfél érdekében kerül sor.

42 Lásd ebben az értelemben: *Charter of core principles of the European legal profession & Code of conduct for European lawyers*, hivatkozás a fenti 11. lábjegyzetben, 7. o., 6. pont; e pont többek között „a tisztességes igazságszolgáltatás biztosításának nélkülözhetetlen részvevője[ként]” jellemzi az ügyvédet. Lásd a 9. pontnak „a jogállamiság és a tisztességes igazságszolgáltatás elvének tiszteletben tartás[ár]a” vonatkozó (i) elvét is.

43 Lásd a Charta 47. cikke második bekezdésének második mondatát is: „Mindenkinek biztosítani kell a lehetőséget tanácsadás, védelem és képviselet igénybevételéhez.”

44 Az 1982. május 18-i AM & S Europe kontra Bizottság ítéletre (155/79, EU:C:1982:157) és a későbbi ítélkezési gyakorlatra támaszkodva.

109. Az összehasonlító vizsgálat, úgy tűnik, két álláspontot támaszt alá. Egyrészt úgy tűnik, hogy különböző körülmények indokoltá teszik az ügyvéd és ügyfele közötti kapcsolatba az igazságszolgáltatás megfelelő működése érdekében történő beavatkozást. Egy magasabb absztrakciós szinten azonban két helyzet tűnik különösen relevánsnak ezen összefüggésben: a jogi képviselőre irányuló külső nyomás hiánya, és az olyan belső tényezők hiánya, amelyek érdekellentétet idéznek elő az ügyvéd és az ügyfél között.⁴⁵ Ilyen ellentét fennállása esetén az ügyvéd nem nyújthat szolgáltatást az adott ügyben.⁴⁶

110. Másrészt azonban a tagállamok gyakorlata azt mutatja, hogy a bírósági beavatkozás még ilyen esetekben is minimálisnak és csupán másodlagosnak tűnik.⁴⁷ Ennek oka, hogy egyrészt minden ügyvéd felelős annak megvizsgálásáért, hogy kétségeket vethet-e fel függetlenségét illetően egy konkrét fél képviselője. Az ügyvéd felelőssége, hogy ne nyújtson jogi tanácsot ilyen esetben. Másrészt az ügyvédi szakma nagymértékben önszabályozó jellegű, és a szakmai szabályok tiszteletben tartása elmulasztásának kérdése a megfelelő fegyelmi testületek hatáskörébe tartozik.

111. Ha tehát bármilyen közös motívum megállapítható a tagállamok gyakorlatára vonatkozó (természetesen korlátozott) ismereteim alapján, akkor az az, hogy a jogi képviselőt elsődlegesen egyéni választás és (kétoldalú) szerződési szabadság kérdése. Az ügyfél szabadon választhat ügyvédet, az ügyvéd pedig főszabály szerint szabadon választhat ügyfelet.⁴⁸ A kapcsolat bizalmon alapul. Az e kapcsolatba való beavatkozásnak komoly indokokon kell alapulnia, amelyek feltárják a „felperes ügyvéddel szembeni védelmének” egyértelmű és feltétlen szükségességét. Ezenfelül problémás kérdések felmerülése esetén azokkal megfelelőbb az érintett szabályozó testületeknek foglalkozniuk fegyelmi vagy egyéb eljárások keretében.

112. E szakaszból mindent összevetve az következik, hogy az alapokmány 19. cikkének harmadik és negyedik bekezdéséből eredő feltételek értelmezésének alapjául veendő logika és érdekegyensúly némileg eltér a Törvényszék által megállapítottól. A jogi képviselőt megválasztására és nyújtására elsősorban nem az igazságszolgáltatás magasabb rendű érdekében, valamint a bíróság kedvére és a bíróságnak történő segítségnyújtás érdekében kerül sor, hanem az ügyfél érdekében és döntései nyomán. Főszabály szerint ezért e döntést, legyen az akár rossz döntés is, tiszteletben kell tartani. A közérdek csak rendkívüli körülmények között élvezhet elsőbbséget ezen alapvető egyéni érdekekkel szemben.

113. Máskülönben az e kérdésekben fennálló, rendszerint minimalista jellegű bírósági felülvizsgálat – amely rendszerint azokra az esetekre korlátozódik, amelyekben a jogi képviselővel kapcsolatos nyilvánvaló hiányosságok egyértelműen láthatók, és az esetleges súlyuk miatt a bírósági eljárás egészét hiteltelenné tehetik – egy aligha kiszámítható vagy indokolható igazságszolgáltatási paternalizmus váltaná fel. Ez a teljes egyenletnek szintén részét képező, egyformán jogos egyéb érdekeknek és

45 Vagy akár ugyanazon ügyvéd több ügyfele között. Lásd a wrocławai egyetem, a Lengyel Köztársaság és a Krajowa Izba Radców Prawnych (nemzeti jogtanácsosi kamara) által hivatkozott lengyel példát, mégpedig a Kodeks Etyki Radcy Prawnego (jogtanácsosi szakmai etikai kódex) 7. cikkének (2) bekezdését: „Szakmai tevékenységeinek végzése során a jogtanácsost nem befolyásolhatják egyéni érdekei, nem állhat külső nyomás és bármely fél vagy körülmény befolyása alatt. Valamely személy utasításai, a függetlenségét korlátozó javaslatok vagy iránymutatások nem befolyásolhatják az ügyben adott véleményét.” Lásd továbbá például: *Charter of core principles of the European legal profession & Code of conduct for European lawyers*, hivatkozás a fenti 11. lábjegyzetben, különösen a 2.1. cikk. Lásd még: Thomas de Carranza Méndez de Vigo, S., „Principios fundamentales en el ejercicio de la profesión de abogado”, in: Vila Ramos, B. (szerk.), *Deontología profesional del abogado*, Dickinson, Madrid, 2013., 35–50. o., 37. és 38. o.; Sánchez Stewart, N., *Manual de Deontología para Abogados*, La Ley, Madrid, 2012.

46 A jogtanácsosi szakmai etikai kódex 30. cikkének (1) bekezdése értelmében: „A jogtanácsos nem nyújthat jogi segítséget az ügyfélnek, ha az adott ügyben vagy egy azzal összefüggő ügyben érdekellentét áll fenn az ügyfél és a jogtanácsos között, vagy fennáll ilyen érdekellentét létrejöttének veszélye, vagy ha a szakmai tevékenységek tárgyát a jogtanácsos vagy egy hozzá közel álló személy személye vagy tulajdona képezi, kivéve ha e tevékenységek tárgyát az ügyféllel közös követelések, keresetek vagy érdekek képezik.”

47 Franciaországban például abban az esetben, ha nem indult fegyelmi eljárás egy adott ügyvéd vonatkozásában, a bírósághoz kérelem intézhető az iránt, hogy az ügyvédet kötelezze arra, hogy álljon el egy ügyfél adott ügybeli képviselőjétől (Cour de cassation [semmtörvényszék, Franciaország], 2001. március 27-i 98–16.508. sz. ítélet). Spanyolországban a bíróság figyelmeztetheti az ügyvédet, hogy ajánlatos lenne elállnia az ügyfél képviselőjétől. Tribunal Supremo (legfelsőbb bíróság, Spanyolország), 2013. november 18-i 841/2013. sz. ítélet, RJ 2014/3061.

48 Lásd még: *Charter of core principles of the European legal profession & Code of conduct for European lawyers*, hivatkozás a fenti 11. lábjegyzetben, különösen a 8. o.

értékeknek, például az ügyvédválasztás szabadságának, a jogi képviselő folytonosságának, vagy azon költségeknek a figyelmen kívül hagyásával, amelyek az ügyvédcsere miatt szükségszerűen felmerülnek, mivel az új ügyvédnek további időre van szüksége ahhoz, hogy megismerkedjen egy folyamatban lévő ügygel, fokozott beavatkozással járna abba, aminek elsősorban egyéni választásnak kellene lennie.

C. Az átdolgozott teszt

114. Ezen általánosabb megfontolásokat szem előtt tartva javasolnám az alapokmány 19. cikke harmadik és negyedik bekezdése eddigi, a megtámadott végzésben is szereplő értelmezésének és alkalmazásának kiigazítását. Az újraértelmezésnek két dimenziója van: egy anyagi jogi (1) és egy alaki jogi (2).

1. Az anyagi jogi dimenzió

115. Az anyagi jogi dimenzió a felek valamely tagállam bírósága előtti képviselőnek feltételeit (az a) pont), valamint azt a kettős feltételt érinti, hogy az ügyvédnek függetlennek és harmadik személynek kell lennie az alapokmány 19. cikke harmadik bekezdésének értelmében véve (a b) pont).

a) A nemzeti bíróságok előtti eljárási jogosultság

116. A vizsgálat első lépése annak kérdésével indul, hogy a jogi képviselő jogosult-e eljárni valamely tagállam (vagy az EGT-Megállapodás valamely részes állama) bírósága előtt, vagyis hogy tagja-e valamely nemzeti ügyvédi kamarának vagy más megfelelő szakmai testületnek, és jogosult-e ügyvédi tevékenységet folytatni. Mint azt fent megjegyeztem,⁴⁹ e vizsgálatot a vonatkozó nemzeti jogszabályokra való hivatkozással kell elvégezni pusztán formális szinten (az igazolás ellenőrzésével).

117. Mint azt szintén megjegyeztem, az uniós bíróságoknak nem kell bővebben vizsgálniuk a nemzeti jognak való megfelelést. A vizsgálatnak nem kell kiterjednie a nemzeti szakmai szabályok betartására. Ennek vizsgálata a nemzeti (szakmai) hatóságok feladata, ha a szabályok be nem tartásával kapcsolatos problémák merülnek fel.

b) Az ügyvédi minőség – a felpereshez képest független harmadik személy

118. Második lépésben az uniós bíróságoknak azt kell megvizsgálniuk, hogy a jogi képviselő harmadik személynek minősül-e a felpereshez képest (1), és hogy megfelel-e a függetlenség követelményének, vagyis hogy úgy tűnik-e, hogy nem gyakorolnak külső nyomást a képviselőre, illetve nem áll fenn az érdekellentét valószínűsége (2).

1) Harmadik személy

119. Ami azt a követelményt illeti, hogy a képviselőnek harmadik személynek kell lennie a felpereshez képest, ezt az alapokmány 19. cikkének harmadik és negyedik bekezdéséből eredő követelményt úgy kell értelmezni, hogy az kizárja, hogy a jogi képviselő és a felperes azonos személy legyen.

120. Természetes személyek esetében e feltétel magától értetődőnek tűnik. E feltétel a megfelelő képesítéssel rendelkező, és egy nemzeti ügyvédi kamaránál nyilvántartásba vett ügyvédek általi önképviselést is kizárja.

⁴⁹ A jelen indítvány fenti 87. pontja.

121. E feltétel teljesülése kevésbé nyilvánvaló a jogi személyek képviselése esetében. Ahhoz, hogy a harmadik személyi minőséggel kapcsolatos követelmény ebben az összefüggésben jelentéssel bírjon, és hogy az uniós bíróságok előtti képviseletre vonatkozó szabályok egységes alkalmazása biztosított legyen, álláspontom szerint e feltételt úgy kell értelmezni, hogy az kizárja, hogy az alapokmány 19. cikke első bekezdésének hatálya alá nem tartozó jogalanyokat a velük munkaviszonyban álló ügyvéd képviselje egy adott ügyben.⁵⁰

122. E kérdés mindazonáltal különbözik az Akzo Nobel ítéletben vagy – újabban – a Prezes Urzędu Komunikacji Elektronicznej ítéletben tárgyalt függetlenség kérdésétől. Az uniós bíróságok előtti jogi képviselet sajátos rendszerére tekintettel a harmadik személyi minőséggel kapcsolatos követelményt inkább az annak kifejezetten elismert lehetőségéből eredő *a contrario* feltételként kell értelmezni, hogy a privilegizált felperesek képviselhetik önmagukat az alapokmány 19. cikkének első és második bekezdése alapján.⁵¹

123. Elismerem, hogy a munkaviszonyban álló ügyvédek kérdése az ügyvédi függetlenség szempontjából is megközelíthető. Elmondható ugyanis, hogy a munkaviszonyban álló ügyvéd alárendeltségi viszonyban áll, ami befolyásolja értékelési szabadságát és ily módon jogi tanácsadását.⁵² A munkaviszonyban álló ügyvédnek a képviselt félhez fűződő kapcsolata nem az eljárás céljából kötött szerződésen, hanem a jogi képviseletre is kiterjedő munkaszerződésen (vagy hasonló szerződésen) alapul. A kapcsolat tehát nem az ügyvéd arra vonatkozó döntésének eredménye, hogy e felet képviseli az eljárásban, hanem munkaszerződésének következménye.

124. Legalább két alapos ok szól azonban amellett, hogy a jogi személy által alkalmazott ügyvédek kérdését miért kell helyesen a harmadik személyi minőség, nem pedig a függetlenség témakörében kezelni.

125. Először is annak értékelése, hogy valamely természetes személy alkalmazottnak és ezért valamely jogi személy részének vagy a jogi személy nevében eljáró harmadik személynek minősül-e, elsősorban *strukturális, formális* kérdés. Ha nem így lenne, és a harmadik személyi minőséget a tényleges döntéshozatali függetlenség mértékéhez kötnénk, akkor ezen értékelés megszűnne formálisnak lenni, és ehelyett a függőség (illetve függetlenség) érdemi vizsgálatát foglalná magában. Az értékelés kiszámíthatósága is megszűnne külső harmadik felek számára, mert e felek valószínűleg nem ismerik az ügyvéd és az ügyfél között létrejött összes (belső) megállapodást, nem is szólva az e megállapodások

50 Jóllehet nyilvánvalóan nem tárgya a jelen ügynek, megjegyzem, hogy meglehetősen megszorító álláspont áll fenn azt illetően, hogy milyen nemzeti szervekre terjed ki az alapokmány 19. cikke első bekezdésének hatálya. E rendelkezés a „tagállamok[ra]” hivatkozik minden további megszorítás vagy meghatározás nélkül. A Törvényszék Bíróság által elfogadott megközelítése rendkívül szűken tűnik értelmezni a „tagállamok” fogalmát, gyakorlatilag kizárva a közjogi jogalanyokat, például a független központi szerveket, de a településeket vagy régiókat is, annak lehetőségéből, hogy egy ügyben meghatalmazottat nevezzenek ki. Lásd például: 2008. február 20-i Comunidad Autónoma de Valencia – Generalidad Valenciana kontra Bizottság végzés (C-363/06 P, nem tették közzé, EU:C:2008:99); 2006. július 5-i Comunidad Autónoma de Valencia – Generalidad Valenciana kontra Bizottság végzés (T-357/05, EU:T:2006:188). Lásd továbbá: 2014. november 14. november 12-i Justice & Environment kontra Bizottság végzés (T-221/14, nem tették közzé, EU:T:2014:1002); 2016. november 14-i Dimos Athinaion kontra Bizottság végzés (T-360/16, nem tették közzé, EU:T:2016:694). Be kell vallanom, hogy kevés gyakorlati hasznát látom egy ennyire szűk értelmezésnek. Valószínűleg számos közjogi jogalany rendelkezik olyan képzett adminisztratív személyzettel vagy jogi részleggel, amely a megfelelő minisztériumokhoz hasonlóan képes arra, hogy az adott hatóságot képviselje, anélkül hogy felesleges többletköltségek merülnének fel az államkasszájánál a külső ügyvédek megbízásával kapcsolatban. Ezenfelül van egy tágabb, általános probléma is: az uniós jog nem riad vissza a „tagállam” fogalmának meglehetősen tág meghatározásának elfogadásától abban az esetben, ha vámonk kivetéséről és az uniós jogból eredő kötelezettségek kiszabásáról van szó, amint az kitűnik például abból, hogy mi minősül az „államhoz tartozó szervnek” (lásd: 1990. július 12-i Foster és társai ítélet, C-188/89, EU:C:1990:313, 17–20. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat; 2017. október 10-i Farrell ítélet, C-413/15, EU:C:2017:745, 24–29. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat; 2018. augusztus 7-i Smith ítélet, C-122/17, EU:C:2018:631, 45. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat), vagy abból, hogy a szigorú értelemben vett államoktól eltérő mely szervek lehetnek felelősek az uniós jog megsértéséért (lásd: 2000. július 4-i Haim ítélet, C-424/97, EU:C:2000:357, 27. és 28. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat), de meglepően megszorító megközelítést fogad el a fogalom meghatározást illetően akkor, ha az uniós jog alapján a „tagállamoknak” biztosított potenciális előnyökről és privilégiumokról van szó. Az uniós anyagi vagy intézményi jog területei természetesen eltérnek az alapokmány 19. cikke első bekezdésének értelmezésétől. Meghúzódik-e azonban bármilyen konkrét cél e megkülönböztetés mögött? Mint az a jelen fellebbezés egészéből kitűnik, az ítélkezési gyakorlat által kialakított megközelítések és fogalom meghatározások máskülönbön viszonylag könnyen áthelyezhetők az uniós jog területei között.

51 Lásd a fenti 96. pontot is.

52 2010. szeptember 14-i Akzo Nobel Chemicals és Akros Chemicals kontra Bizottság ítélet (C-550/07 P, EU:C:2010:512, 47. és 48. pont).

keretében követett tényleges gyakorlatról. Így míg egyes munkaviszonyban álló ügyvédek jelentős mértékű, anyagi jogi szempontból őket harmadik személyekké tevő függetlenséget élvezhetnek, addig egyes (formálisan) harmadik személyeket, akik gazdasági vagy más szempontból ténylegesen függnak a jogi személytől, e jogi személy részeként kellene kezelni.

126. E logika alapján az olyan társaság által alkalmazott ügyvédek, amely teljes szabadságot biztosít ezen ügyvédeknek a társaság számára történő tanácsadás és a társaság képviseletének módját illetően, hirtelen „független ügyvédeké” válnának? Megszűnne „független ügyvédnek” lenni, és „munkaviszonyban állóként” kellene kezelni azt az egyéni ügyvédet, akit megfelelően nyilvántartásba vett egy ügyvédi kamara, és aki saját nevében folytat ügyvédi tevékenységet, de csak egyetlen jelentős ügyfele van, akitől ténylegesen gazdaságilag függ?

127. A szervezeti státusz formális értékelésének (harmadik személy) és a munkaviszonybeli alárendeltség érdemi vizsgálatának (függetlenség) pontosan az ilyen típusú összemosisódása okozza a kiszámíthatatlanságot a jelenlegi teszt keretében ténylegesen alkalmazott kritériumokat illetően.⁵³

128. Másodszer, talán ez az oka annak is, hogy nemzeti szinten miért kezelik a munkaviszonyban álló ügyvédek kérdését általában (és, úgy tűnik, főként) az ügyvédi szakmával való strukturális összeegyeztethetlenség, nem pedig a függetlenség konkrét ügybeli hiányának témakörében.

129. A különböző tagállamokban eltérő rendszerek léteznek e tekintetben. Az ügyvédi szakma gyakorlása és a munkaviszony közötti összeegyeztethetlenség értékelése két szemszögből közelíthető meg. Az egyrészt vonatkozhat arra, hogy az ügyvédi szakma (egy ügyvédi kamara tagjaként való) gyakorlása összeegyeztethető-e bármely más (munkaviszony keretében gyakorolt) szakmával vagy közfeladattal. Az másrészt arra is vonatkozhat, hogy az ügyvéd gyakorolhatja-e szakmáját (egy ügyvédi kamara tagjaként) kizárólag „független” (önálló vállalkozói) alapon, vagy alkalmazható ügyvédként (más ügyvédek, egy ügyvédi iroda vagy egyéb ügyvédi társulások, illetve bármely más jogalany által) anélkül, hogy meg kellene szüntetnie ügyvédi kamarai tagságát.⁵⁴

130. Az utóbbi szemszögből való szemlélet példaként szolgálhat, hogy Lengyelországban a jelen ügyben szóban forgó jogtanácsosi szakma (radca prawny) munkaviszony keretében⁵⁵ és munkaviszony keretein kívül⁵⁶ is gyakorolható. Ezenfelül úgy tűnik, hogy egyes tagállamokban a munkaviszonyban álló és a „független” ügyvédek szerepe átalakulásban van, és eszmecserek tárgyát képezi.⁵⁷

131. Megjegyzem, hogy az azon tagállamokból származó ügyvédek, amelyekben a „függetlenséget” és az alkalmazotti minőség egymással strukturálisan összeegyeztethetetlennek tekintik, nem fognak megfelelni az alapokmány 19. cikkének negyedik bekezdése szerinti követelménynek. Az azon tagállamokból származó, munkaviszonyban álló ügyvédekkel illetően, amelyekben nem áll fenn ilyen összeegyeztethetlenség, ezen ügyvédek alkalmazotti minőségét logikusan nem tekintik problémának saját országukban.

⁵³ A jelen indítvány fenti 59–67. pontja.

⁵⁴ Úgy tűnik, hogy a tagállamok gyakorlata jelentősen eltér abból a szempontból, hogy a munkaviszonyban álló ügyvédek jogosultak-e szabályozott ügyvédi tevékenységet folytatni, munkáltatójukat eljárásokban képviselni, a nemzeti ügyvédi kamara tagjai maradni vagy a titoktartási kötelezettségre hivatkozni. Lásd például: Marchandise, P., Jammaers, C., Macours, K. és Vandoorne, L., *Déontologie et organisation générale de la profession de juriste d'entreprise. Théorie et cas pratiques de réflexion*, Institut de Juristes d'Entreprise, Brüsszel, 2018. június, 85. o., a 28 tagállam mindegyikét sorra vevő áttekintéssel a 86–94. oldalon.

⁵⁵ Lásd: 2012. szeptember 6-i Prezes Urzędu Komunikacji Elektronicznej kontra Bizottság ítélet (C-422/11 P és C-423/11 P, EU:C:2012:553, 10–12. pont).

⁵⁶ Úgy tűnik, ez volt a helyzet azon jogi képviselő esetében, aki a wrocławai egyetemet a megtámadott végzéshez vezető eljárásban képviselte. Hasonló kettős lehetőség létezik például Írországban is a Guide to Good Professional Conduct for Solicitors (a kifogástalan szakmai magatartás útmutatója ügyvédek számára) betartására kötelezett ügyvédekkel illetően, akiknek szakmáját a Solicitors Acts 1954–2015 (az ügyvédekről szóló 1954–2015. évi törvények) szabályozzák.

⁵⁷ Lásd például Franciaországot illetően a Cour de cassation (semmitőszék) 2015. szeptember 16-i 1497. sz. ítéletét (14-17.842) vagy Írországban a Legal Services Regulation Act 2015 (a jogi szolgáltatások szabályozásáról szóló 2015. évi törvény) 212. cikkét, amely hatálybalépését követően lehetővé fogja tenni a gyakorló ügyvédek jegyzékében szereplő, munkaviszonyban álló ügyvéd számára, hogy jogi szolgáltatásokat nyújtson munkáltatója számára, ideértve a munkáltatója nevében való megjelenést is a rendes és választottbírók előtt.

132. A kérdéssel kapcsolatos zavar, valamint az ügyvédi szakma nemzeti fogalmával való felesleges összeütközés⁵⁸ elkerülése és az uniós bíróságok előtti egyenlő feltételek biztosítása érdekében mindazonáltal a „harmadik személyre” vonatkozó feltétel szempontjából javasolom megközelíteni a munkaviszonyban álló ügyvédek kérdését. A munkaviszonyban álló ügyvédek azért nem képviselhetnek nem privilegizált felpereseket, mert nem teljesítik azt az önálló uniós feltételt, hogy harmadik személynek kell lenniük az ügyfélhez képest, és ezért nem „képviselehetik” e személyt az alapokmány 19. cikke harmadik és negyedik bekezdésének értelmében.

133. Ezért az a munkaviszonyban álló ügyvéd, aki munkáltatójának munkaszerződés alapján nyújt jogi képviseletet, és ezért alárendeltségi viszonyban áll az ilyen jogi szolgáltatások nyújtását illetően, az alapokmány 19. cikke harmadik bekezdésének önálló értelmezésében nem tekinthető „harmadik személynek” ügyfélhez képest.

2) Független személy

134. Rátérve a függetlenség követelményére, úgy tűnik, hogy annak külső vonatkozása, mégpedig a bármely más személy által az ügyvédre gyakorolt *külső nyomásra* utaló jelek hiánya, sem a jelen ügyben, sem egyetlen korábbi ügyben sem képezte vita tárgyát.

135. Ezért közvetlenül a belső nyomásgyakorlás, vagyis az *érdekellentét* hiányának kérdésére térek rá.

136. Véleményem szerint, és ismét emlékeztetve a nemzeti szinten létező lehetőségek sokféleségére, e követelmény nem értelmezhető úgy, hogy megtiltja az ügyvédek számára, hogy *bármiféle* kapcsolatban álljanak a felperessel; e követelmény csak azokat a kapcsolatokat tiltja, amelyek nyilvánvalóan megkérdőjelezzik az ügyvéd képességét, hogy kizárólag az ügyfél legjobb érdekét szolgáló tanácsot adjon.

137. E „kizáró” kapcsolatok ezért csak olyan jellegűek és mértékűek lehetnek, amely nyilvánvalóvá teszi, hogy az ügyvédet, még ha formálisan harmadik személynek minősül is a felpereshez képest, olyan gazdasági vagy személyes kötelek fűzik vagy a jogvita tárgyához, vagy pedig a felek egyikéhez, amelyek észszerű kétséget vetnek fel az ügyvéd arra való képességét illetően, hogy valóban ügyfele, nem pedig a saját vagy valaki más érdekeit védje.

138. Készségesen elismerem a lehetséges tényállások nagy számát, amely lehetetlenné teszi azon helyzetek kimerítő felsorolását, amelyekben felmerülhetnek ilyen elvont módon megfogalmazott ellentétek. E ponton azonban nem az a fontos, hogy *melyek* lehetnek ezek a helyzetek, hanem hogy *miként* állapíthatók meg az ilyen lehetséges érdekellentétek.

139. Az érdekellentétet rejtő helyzetek azonosítását az *észszerű feltevés* szintjén kell elvégezni, de a *nyilvánvaló* ellentétek eseteire kell korlátozni.

140. Az érdekellentétnek észszerű (de megfelelően indokolt) feltevésként kell észlelhetőnek lennie a (jelenlegi vagy múltbeli) kapcsolat adott típusa alapján. Annak ugyanakkor nyilvánvalónak kell lennie a kapcsolat e típusát illetően, ami azt jelenti, hogy valószínűleg egyetértés áll fenn azzal kapcsolatban, hogy ilyen típusú kapcsolat fennállása esetén az ügyfél és az ügyvéd érdekei szükségszerűen ellentétesek.

⁵⁸ El kell ismerni az egyrészt a külső ügyvédek, másrészt a munkaviszonyban álló belső jogtanácsosok szerepének és szakmájának jellegéről folytatott vita összetettségét. Lásd például: Haeri, K., *L'avenir de la profession d'avocat*, Rapport confié par Monsieur Jean-Jacques Urvoas, Garde des Sceaux, Ministre de la Justice à Monsieur Kami Haeri, Avocat au Barreau de Paris, 2017. február, 72. és 73. o.

141. A fent ismertetett, azzal szemben óvatosságra intő általános érveléssel⁵⁹ összhangban, hogy a bíróság túlságosan beavatkozzon az ügyfél és ügyvédje között fennálló, alapvetően magánjellegű kapcsolatba, a bíróságnak nem feladata, hogy megelőző jelleggel találgatásokba bocsátkozzon azt illetően, hogy esetleg ki befolyásolhat kit, és milyen körülmények között. Az ellentét vagy nyilvánvaló, és olyan súlyú, hogy annak alapján, az igazságszolgáltatás megfelelő működése érdekében bármely bíróságnak felül kell bírálnia az egyéni ügyvédválasztást, vagy pedig nem, amely esetben a lehetséges hiányosságokat később kell kezelni, az etikai szabályokat megsértő ügyvéddel szembeni fegyelmi eljárásban, vagy az ügyfél által az ügyvédjével szemben kártérítés iránt indított polgári jogi kereset útján.

142. Gyakorlati érvek is szólnak ezen értelmezés és az alapokmány 19. cikkének alkalmazása mellett. A függetlenség követelményének kiterjesztő és megelőző jellegű megközelítése csupán kevés gyakorlati haszonnal bír, helytelen ösztönzőket szül a pereskedést illetően.⁶⁰ Az ilyen megközelítés ezenfelül a nem privilegizált felperesek jogi képviselőit is meglehetősen nehéz helyzetbe hozza: hogyan állapíthatja meg egy jogi képviselő vagy felperesi ügyfele, hogy nem áll fenn a jogi képviselő kiválasztásából eredő problémák veszélye? Hogyan bizonyíthatja valaki gyakorlati szempontból valamely *jövőbeli* dolog *hiányát*?

143. Mindezen megfontolások alapján azt javaslom a Bíróságnak, hogy állítsa vissza az alapokmány 19. cikkének harmadik bekezdése szerinti „ügyvédi függetlenség” fogalmának arányosságát. Egyrészt e függetlenség mind külső, mind belső szempontból eltér a harmadik személyi minőség fogalmától. Másrészt e függetlenség belső dimenzióját, vagyis a konkrét ügybeli érdekellentét hiányát továbbra is a nyilvánvalóan és egyértelműen észlelhető ellentétek eseteire kell korlátozni, amelyeket a kapcsolatok egyes olyan típusaival kapcsolatos tapasztalatokra tekintettel kell értékelni, amelyek esetében szükségszerűen ellentét merül fel, anélkül azonban, hogy a bíróság az ilyen esetek fennállását előzetesen feltételezhethné, vagy részletesen vizsgálhatná.

144. Összefoglalva, az alapokmány 19. cikke harmadik és negyedik bekezdésének való megfeleléshez a felperest a valamely tagállam bírósága előtti eljárásra megfelelő jogosultsággal rendelkező ügyvédnek kell képviselnie, e jogosultságot megfelelő igazolásnak kell alátámasztania, és az ügyvédnek harmadik személynek kell lennie a felpereshez képest. Az ügyvéd emellett nem lehet kizárva az egyedi ügy keretében történő eljárásból külső nyomásgyakorlás fennállása vagy az ügyvéd és a képviselt fél között fennálló (jelenlegi vagy múltbeli) kapcsolat adott típusán alapuló észszerű feltevés szintjén nyilvánvalóan észlelhető bármely más érdekellentét miatt.

2. Alaki dimenzió

145. Végezetül a nem privilegizált felpereseknek az alapokmány 19. cikke szerinti jogi képviselével kapcsolatos esetleges hiányosságok eljárásjogi következményeivel foglalkozom.

146. Mint azt már fent kifejtettem, a Törvényszék ítélkezési gyakorlata a keresetlevél olyan érdemi, nem orvosolható hiányosságának tekinti az alapokmány 19. cikkének harmadik bekezdése szerinti jogi képviselő függetlenségének hiányát, amely miatt a keresetet mint nyilvánvalóan elfogadhatatlant el kell utasítani.⁶¹

⁵⁹ A jelen indítvány fenti 103–113. pontja.

⁶⁰ Egy észszerűen számító uniós intézmény vagy ügynökség valószínűleg automatikusan azzal indítja védekezését, hogy lehetőség szerint bármilyen megszerezhető információval kétségbe vonja a nem privilegizált felperes ügyvédjének „függetlenségét”. Ily módon valószínűleg egyre több ügyet fognak megvizsgálni ebből a szempontból, a „függetlenség hiányának” eseteit új tényállásokra kiterjesztve, ami természetesen egyre több ilyen elfogadhatatlansági kifogásnak nyújt táptalajt, minek eredményeként aztán a bíróság részletes vitákba bocsátkozik olyan tényekről és kérdésekről, amelyek aligha tartoznak fő tevékenységi körébe, az érdemi bírósági felülvizsgálat rendszerét fokozatosan elfogadhatatlansági uroborosszal váltva fel.

⁶¹ A fenti 68–78. pont.

147. Be kell vallanom, hogy a jelen fellebbezés összes vonatkozása közül e kérdést vélem a legproblematicusabbnak, különösen két ok miatt.

148. Először is az alapokmány 19. cikkét értelmező ítélkezési gyakorlat (a megtámadott végzést is ideértve)⁶² számos hivatkozást tartalmaz a nem privilegizált felperesek jogi képviselőjére vonatkozó, a tagállamok közös hagyományából levezetett feltételekre. A szakmai vagy etikai szabályok, így különösen az érdekellentétre vonatkozó szabályok ügyvéd általi be nem tartásának eljárásjogi következményeit illetően azonban úgy tűnik, hogy (legalábbis az általam ismert) nemzeti szabályok és gyakorlat határozottan ellentmond annak, ami belőlük állítólag uniós szinten következik.

149. Egyrészt a jogi képvisellel kapcsolatos hiányosságokat általában egyértelműen *orvosolható eljárási* hiányosságoknak tekintik a tagállamokban.⁶³ Ha tehát az érintett bíróság ilyen típusú problémát észlel, e bíróság tájékoztatja a szóban forgó felperest, felszólítja a hiány pótlására, és tájékoztatja a hiánypótlás elmulasztásának esetleges következményeiről.

150. Másrészt úgy tűnik, hogy a tagállamokban egyértelmű tendencia figyelhető meg azt illetően is, hogy az ügyvéd és az ügyfél közötti érdekellentét esetén az ügyfél hátrányára nem kérdőjelezi meg az ügyvéd bíróság előtti eljárási cselekményeinek érvényességét. A bíróság a felhívást követően az ügyvédet felszólítja a képviselő megszüntetésére, vagy a felperest hívja fel másik ügyvéd megbízására.⁶⁴ A tagállamok jogrendjeiben azonban nem találtam azon gyakorlat forrását, amelynek keretében a szakmai etikával kapcsolatos vélt vagy valós hibák esetén a bíróság nemcsak az azonnali szankciókat elfogadó „fegyelmi tanács” szerepét veszi fel, hanem e szankciókat aztán nem is az ügyvédre szabja ki, hanem a felperesre, nyilvánvalóan elfogadhatatlannak nyilvánítva a keresetet.

151. Másodszor, véleményem szerint az ilyen értelmezés és ítélkezési gyakorlat nyilvánvalóan nem felel meg a Charta 47. cikkének első bekezdése szerinti garanciáknak, konkrétan pedig az igazságszolgáltatás igénybevételéhez és a hatékony bírósági jogorvoslathoz való jognak.⁶⁵

152. Ezért nem tudok egyetérteni a Törvényszéknek a Bíróság által kétségtelenül elfogadott⁶⁶ azon értelmezésével és gyakorlatával, amely szerint a felperes független jogi képviselővel kapcsolatos hiányosság a keresetlevél nem orvosolható hiányosságának tekintendő.

153. Ehelyett azt javaslom, hogy a jogi képvisellel kapcsolatos esetleges hiányosságok a keresetlevél orvosolható eljárási hiányosságainak minősüljenek. Továbbá, ha egy uniós bíróság a jogi képvisellel kapcsolatos hiányosságot észlel, erről tájékoztassa a felperest annak érdekében, hogy lehetőséget adjon számára a probléma orvoslására. Nem tudom elfogadni azt az álláspontot, hogy ilyen helyzetben az uniós bíróságok egyszerűen nyilvánvalóan elfogadhatatlannak nyilváníthatják a keresetet, amivel végérvényesen befejeződik az ügy.

62 A megtámadott végzés 18. pontja.

63 Lásd például: a Tribunal Constitucional (alkotmánybíróság, Spanyolország) október 4-i 199/2001. sz. ítélete (ES:TC:2001:199); december 20-i 213/1990. sz. ítélete (ES:TC:1990:213); az Ústavní soud (alkotmánybíróság, Cseh Köztársaság) 2015. október 8-i Pl. ÚS-st. 42/15. sz. határozata (CZ:US:2015:Pl.US-st.42.15.1). Lásd még: 2018. február 28-i IV. ÚS 3638/15. sz. határozat (CZ:US:2017:4.US.3638.15.1).

64 Lásd például a 47. lábjegyzetben hivatkozott franciaországi vagy spanyolorzági példát.

65 Lásd a jelen indítvány fenti 72–78. pontját is. Ezzel összefüggésben nem vélem szükségesnek a Charta 52. cikkének (1) bekezdésén alapuló lehetséges korlátozások elemzését, mivel az ilyen gyakorlat egyszerűen megszünteti a hatékony bírósági jogorvoslathoz való jog lényegét. Azt is megjegyzem, hogy az Emberi Jogok Európai Bírósága (a továbbiakban: EJEB) megállapította, hogy a kötelező képviselőre vonatkozó nemzeti eljárási szabályok túlzottan szigorú értelmezése sérti az Emberi Jogok Európai Egyezménye (kihirdette: az 1993. évi XXXI. tv., a továbbiakban: EJE) 6. cikkének (1) bekezdését, konkrétan pedig a bírósághoz fordulás jogát olyan helyzetben, amelyben a felperes – egy gyakorló ügyvéd – által indított keresetet elutasítják, megfosztva ezzel a felperest állításainak teljes körű érdemi vizsgálatától. Lásd: EJEB, 2014. február 11., Maširević kontra Szerbia ítélet (CE:ECHR:2014:0211JUD003067108, 47–51. §).

66 Lásd: a Bíróság 2013. szeptember 5-i ClientEarth kontra Tanács végzését (C-573/11 P, nem tették közzé, EU:C:2013:564), valamint az arra vonatkozó, a fenti 39. lábjegyzetben szereplő megjegyzéseket.

154. Ez gyakorlatilag azt jelentené, hogy ha a Törvényszék bármikor azt észleli, hogy az alapokmány 19. cikkének harmadik és negyedik bekezdése értelmében vett „ügyvédi” minőségre vonatkozó követelményeket esetleg nem tartják be, köteles erről a felperest saját eljárási szabályzata 51. cikkének (4) bekezdésével összhangban tájékoztatni.⁶⁷

155. A „szükséges dokumentumok említett rendelkezés szerinti, előírt határidőn belüli benyújtása” nem értelmezhető szigorúan úgy, hogy az kizárólag az ügyvéd nemzeti ügyvédi kamarai tagságával kapcsolatos dokumentumokra vonatkozik, miközben a fél jogi képviselével kapcsolatos valódi alapvető problémát és az e probléma orvoslásának hiányából eredő következményeket nem állapítják meg és közlik az érintett féllel, így magának a félnek kell kitalálnia, hogy mi lehet valójában a probléma. Az ilyen értelmezés nemcsak rendkívül formális, sőt formalisztikus lenne, hanem figyelmen kívül hagyja az uniós bíróságok eljárási szabályzatai fokozatos fejlődésének logikáját,⁶⁸ mindenekelőtt pedig a bírósághoz fordulás hatékony jogának alapvető biztosítékát is.⁶⁹

156. A Törvényszék eljárási szabályzata 51. cikkének (4) bekezdése alapján a félnek küldött felhívásnak tehát nemcsak a további szükséges dokumentumokról kell tájékoztatnia a felperest, hanem annak indokairól is, hogy miért kéri e dokumentumok benyújtását, pontosan meghatározva a bíróságnak a fél jogi képviselével kapcsolatos esetleges kétségeit is. A felhívásnak tájékoztatnia kell a felperest arról, ha le kell cserélnie jogi képviselőjét, és hogy miért kell így tennie, egyértelműen meghatározva ugyanakkor, hogy milyen eljárásjogi következményekkel jár, ha nem tesz eleget a tájékoztatásban foglaltaknak. Ezenfelül, amint azt az említett rendelkezés szintén rögzíti, a hivatalvezetőnek észszerű határidőt kell megállapítania a felperes számára a helyzet orvoslására. A hivatalvezető által a Törvényszék eljárási szabályzata 51. cikkének (4) bekezdése alapján megállapított határidő kezdete és vége természetesen független a kereset megindítására nyitva álló eredeti határidőtől.

157. A Törvényszék csak akkor dönthet úgy, hogy a keresetlevél az eljárási szabályzat 51. cikke (4) bekezdésének második mondata alapján elfogadhatatlan, ha a fél az előírt határidőn belül a felhívásban foglaltaknak nem tesz eleget.⁷⁰

158. Végül a teljesség kedvéért emlékeztetni lehet arra, hogy a jogi képviselővel kapcsolatos semmiféle változás nem jogosítja fel a felperest új beadványok benyújtására. Ahhoz hasonlóan, mint amikor a meghatalmazottnak, tanácsadónak vagy ügyvédnek a Törvényszék előtt folyamatban lévő eljárásból való kizárását követően új ügyvédet bíznak meg,⁷¹ az újonnan megbízott ügyvédnek úgy kell átvennie az ügyet, ahogyan az az eljárás adott szakaszában áll.

67 A Bíróságra is hasonló kötelezettséget kellene értelemszerűen alkalmazni az eljárási szabályzatának 119. cikke alapján.

68 Ami még szembetűnőbbé és veszélyesebbé teszi a (72–78. pontban) fent már vázolt értelmezési logikát. Még egyszer: voltaképpen logikusnak tekinthető, hogy az eljárási szabályok nem rendelkeznek az e szabályokban meg nem határozott kritériumok be nem tartása orvoslásának lehetőségéről.

69 Az ilyen értelmezés jelentősen eltér a „tartalom elsődlegessége a formával szemben” megközelítéstől is, amelyet a Bíróság rendszerint alkalmaz a Charta 47. cikkének vagy a hatékony bírói jogvédelem tagállami bíróságokra alkalmazott elvének értelmezése során, arra kérve az említett bíróságokat, hogy a bírósághoz fordulást inkább biztosító, mint kizáró módon értelmezzék a releváns nemzeti eljárási szabályokat. Lásd például: 2014. június 12-i Peftiev és társai ítélet (C-314/13, EU:C:2014:1645, 29. pont); 2016. szeptember 15-i Star Storage és társai ítélet (C-439/14 és C-488/14, EU:C:2016:688, 49–63. pont); 2017. szeptember 27-i Puškár ítélet (C-73/16, EU:C:2017:725, 76. pont). AZ EJEB emlékeztet arra, hogy „a »túlzott formalizmus« ellentétben állhat a bírósághoz fordulás gyakorlati és hatékony joga biztosításának az [EJEE] 6. cikkének (1) bekezdése szerinti követelményével. Ez általában a valamely eljárási szabály különösen megszorító értelmezésével kapcsolatos esetekben merül fel, mely értelmezés megakadályozza, hogy a felperes keresetét érdemben megvizsgálják, ami annak kockázatával párosul, hogy sérül a felperes hatékony bírói jogvédelemhez való joga”. EJEB, 2018. április 5., Zubac kontra Horvátország ítélet (CE:ECHR:2018:0405JUD004016012, 97–99. §, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

70 Lásd ehhez hasonlóan a Bíróság eljárási szabályzata 119. cikkének (4) bekezdését.

71 A Törvényszék eljárási szabályzata 55. cikkének (3) bekezdése alapján. Ez kizárólag azzal egészíthető ki, hogy a Törvényszék eljárási szabályzata 55. cikkének egésze, amely lehetőséget biztosít a meghatalmazott, a tanácsadó vagy az ügyvéd eljárásból való kizárására, szintén alátámasztja a Törvényszék eljárási szabályzata 51. cikke (4) bekezdése jelenlegi értelmezésének vitathatóságát. Ha az eljárás bármely szakaszában lehetséges pótolni egy kizárt ügyvédet, akkor miért kellene fogalmi szempontból lehetetlennek lennie a jogi képviselő lecserélését, ha egyértelművé válik, hogy a jogi képviselő kezdettől fogva (mégpedig a keresetlevél benyújtásakor) nem felel meg az alapokmány 19. cikke szerinti kritériumoknak?

D. A jelen ügy

159. A fent javasolt tesztet⁷² a jelen ügyre alkalmazva megjegyzem egyrészt, hogy az alapokmány 19. cikkének negyedik bekezdése szerinti követelmény teljesítése nem tűnik vitatottnak. Úgy tűnik, hogy a wrocławai egyetem jogi képviselője, aki az egyetemet a megtámadott végzéshez vezető eljárásban képviselte, *megfelelő jogosultsággal rendelkezik a lengyel bíróságok előtti eljárásra*.

160. Másrészt mivel a felperes jogi személy, az sem vitatott, hogy a jogi képviselő nem a wrocławai egyetemmel munkaviszonyban álló ügyvédként járt el a Törvényszék előtti eljárásban. A jogi képviselő ezért egyértelműen *harmadik személy* volt ügyfeléhez képest. Ezenfelül nem vitatott, hogy az ügyvéd és a wrocławai egyetem között létrejött, szóban forgó szerződés oktatásra, nem pedig jogi szolgáltatások Törvényszék előtti nyújtására vonatkozott. Függetlenül tehát attól, hogy az oktatói szerződés alárendelt vagy függő helyzetbe hozta-e a jogi képviselőt az egyetemmel szemben, jelentőséggel az bír, hogy e szerződés tárgya egyszerűen egyáltalán nem függ össze a szóban forgó eljárásban ellátott jogi képviselettel.

161. Harmadrészt, a függetlenség követelményét illetően megjegyzem, hogy senki nem hivatkozott arra, hogy a jogi képviselő a *külső nyomásgyakorlás* bármilyen formájának lett volna kitéve. A lehetséges *érdekellentétet* illetően úgy értelmezhető, hogy a Törvényszék azt feltételezte, hogy fennállt ilyen ellentét, amikor megállapította, hogy a jogi képviselő és a wrocławai egyetem között létrejött polgári jogi szerződés miatt fennállt a veszélye annak, hogy a jogi képviselő szakmai véleményét, legalábbis részben, befolyásolhatja szakmai környezete.⁷³

162. A jelen indítvány 139. és 140. pontjában az érdekellentét kérdésének megközelítési módjára tett javaslataimra tekintettel nem tudok egyetérteni ezen állásponttal. A szóban forgó szerződés nemzetközi magánjogi órák (nyilvánvalóan részmunkaidős) tartására vonatkozott. E szerződés fennállásán és az egyetemmel (mind hallgatóként, mind később oktatóként) fennálló korábbi kapcsolaton túl nem került sor a wrocławai egyetem és a jogi képviselő között olyan gazdasági vagy egyéb kapcsolat feltárására, amely észszerű kétségeket vethetne fel azt illetően, hogy a jogi képviselő a wrocławai egyetem érdekein kívül bármely egyéb érdeket érvényesített volna.

163. E körülmények között a Törvényszék tévesen alkalmazta a jogot, amikor úgy értelmezte az alapokmány 19. cikkének harmadik bekezdésében, és, ugyanezen okból, a Törvényszék eljárási szabályzata 51. cikkének (1) bekezdésében szereplő ügyvéd fogalmát, hogy az ilyen kapcsolat megkérdőjelezheti az ügyvéd függetlenségét.

164. A fentiek alapján megállapítom, hogy a C-515/17. P. sz. ügyben benyújtott fellebbezés első jogalapja és a C-561/17. P. sz. ügyben benyújtott fellebbezés első jogalapja megalapozott. A megtámadott végzést hatályon kívül kell helyezni.

VI. A költségekről

165. Mivel azt javaslom, hogy a Bíróság utalja vissza a Törvényszék elé a C-515/17. P. sz. ügyben benyújtott fellebbezés tárgyát képező ügyet, a felek költségeiről jelenleg nem kell határozni.

166. A C-561/17. P. sz. ügyben benyújtott fellebbezést illetően és az eljárási szabályzat 184. cikkének (3) bekezdésére tekintettel azt javaslom, hogy a Bíróság rendelje el, hogy az eljárás felei maguk viselik saját költségeiket.

⁷² A fenti 144. pont.

⁷³ A megtámadott végzés 20. pontja.

167. Az eljárási szabályzat 184. cikkének (1) bekezdésével összefüggésben értelmezett 140. cikkének (1) és (3) bekezdésével összhangban a Cseh Köztársaság és a Krajowa Izba Radców Prawnych maga viseli saját költségeit.

VII. Véggövetkeztetések

168. Azt javaslom, hogy a Bíróság:

- a 2017. június 13-i Uniwerytet Wrocławski kontra REA végzést (T-137/16, nem tették közzé, EU:T:2017:407) helyezze hatályon kívül;
- a C-515/17. P. sz. ügyet utalja vissza a Törvényszék elé, és állapítsa meg, hogy a felek költségeiről ezen ügyben jelenleg nem kell határozni;
- a C-561/17. P. sz. ügyben kötelezze a feleket saját költségeik viselésére;
- a Cseh Köztársaságot és a Krajowa Izba Radców Prawnych-ot (nemzeti jogtanácsosi kamara, Lengyelország) kötelezze saját költségeik viselésére.